

Høgskolen i **Hedmark**

Campus Elverum
Avdeling for Helse og Idrett

Mari Kalstad

Inkludering og ekskludering i kroppsøvfingsfaget

Inclusion and exclusion in physical education

Faglærer i Kroppsøving og Idrettsfag, 2009-2012
Fordypningsoppgave

2012

Samtykker til utlån hos biblioteket:

JA

NEI

Sammendrag

Forfatter: Mari Kalstad

Oppgavens tittel: Inkludering og ekskludering i kroppsøvfingsfaget

Hovedproblemstilling: Hvilke konsekvenser får inkludering og/eller ekskludering for elevene med tanke på kroppsøvfingslærernes handlinger og metoder? I lys av dette kommer tiltak som kroppsøvfingslærerne gjør for at elevene skal føle seg inkludert i kroppsøvfingsfaget. Og finnes det noen sammenheng mellom temaet og frafallsproblematikken i den videregående skole.

Teori: Den teoretiske rammen for dette prosjektet er Jan Ove Tangens sosiologiske perspektiver på hvilke mekanismer som fører til eksklusjon og inklusjon i idretten. Disse perspektivene er oversatt fra idrett til kroppsøving som felt og fungerer som bakteppe for hele prosjektet.

Metode: Det ble brukt en kvalitativ metode ved forskningen, der det ble intervjuet tre kroppsøvfingslærere ved samme videregående skole. Samtlige var i aldersgruppen 40-50 år, med en del jobberfaring.

Resultater og diskusjon: Resultatene viser at konsekvensene for inklusjon og eksklusjon kan skyldes mange ulike mekanismer som gjenspeiles i det sosiale systemet og som kan være sammensatt av ulike binære koder.

Avslutning/konklusjon: Kroppsøvfingsfaget kan sees i sammenheng med Tangens forståelse for det sosiale systemet. Konsekvensene for kroppsøvfingslærernes handlinger skyldes ikke direkte eksklusjon i faget, men de kan bidra til å fremme inklusjonen hos elevene og dermed unngå frafall.

Forord

Ved mitt 3. år ved Høgskolen i Hedmark avd. Elverum på studieretningen Faglærer i kroppsøving og idrettsfag, skulle jeg skrive en fordypningsoppgave som en obligatorisk del av utdanningen. Dette innebar et studie innenfor et valgfritt emne, med relevans innenfor skoleverket og da kroppsøvingsfaget.

Utarbeiding av problemstilling ble gjennomført ved mitt 2. studieår og ut fra denne har jeg i samarbeid med min veileder, Tor Solbakken, utarbeidet den videre. Temaet inkludering og ekskludering i kroppsøvingsfaget er for meg både interessant og relevant med tanke på min fremtid som kroppsøvingslærer. Det var innenfor dette området jeg ønsket å forske på hva disse to motsetningene har av betydning, både som kroppsøvingslærer og hva dette medfører elevene.

Jeg håper mitt arbeid framstilles på en oversiktlig og tilfredsstillende måte, slik at det både vekker interesse og forståelse hos leseren.

Underveis og fram mot et endelig sluttarbeid har jeg fått god hjelp fra flere personer. Jeg vil derfor benytte anledningen til å takke, først og fremst, veilederen min, Tor Solbakken, for eksepsjonelt god hjelp. Dette har vært gull verdt for min oppbygging og struktur gjennom denne oppgaven. Videre vil jeg takke intervjuobjektene for at de tok seg tid og deltok i forbindelse med min metode. Til slutt vil jeg takke gode venner for godt samarbeid, råd og diskusjoner på områder der det har vært behov for dette. Både veileder, venner og medstudenter har hjulpet meg gjennom hele utarbeidingen av denne oppgaven.

Tusen hjertelig takk til dere alle!

Elverum, Mai 2012

Mari Kalstad

Innholdsfortegnelse

Forside

Sammendrag

Forord

Innholdsfortegnelse

1.0 Innledning.....	6
2.0 Problemstilling og problemområde	7
2.1 Hovedproblemstilling	7
2.1.1 Underproblemstilling 1	8
2.1.2 Underproblemstilling 2	8
3.0 Teori	9
3.1 Utvalg av teori.....	9
3.2 Inkludering og ekskludering.....	9
3.3 Sosiale systemer	11
3.3.1 Forventninger og kommunikasjon	12
3.4 Kroppsøving som sosialt system	15
3.4.1 Mening	17
3.4.2 Selvdannende system	18
3.4.3 Tid og rom.....	18
3.5 Det sosiale mennesket	19
3.6 Frafallsproblematikken i videregående skole.....	19
3.7 Kroppsøving og Tangens teori	20
4.0 Metode.....	21
4.1 Valg av metode.....	21
4.1.1 Beskrivelse av metoden.....	22
4.1.2 Intervjuguide	23
4.1.3 Etske forhold	24
4.2 Valg av respondenter.....	24
4.2.1 Utvalg og populasjon	24
4.2.2 Frafall	25
4.2.3 Representativitet og generalisering	25
4.3 Validitet.....	26
4.3.1 Validitet og kvalitativ metode	26

4.3.2 Validitet og intervjusituasjon	27
4.3.3 Validitet og respondentene	27
4.3.4 Validitet og intervjuers rolle	28
4.3.5 Validitet og tolkning av intervjuene	28
4.4 Reliabilitet	29
5.0 Resultat og diskusjon	30
5.1 Kroppsøving som sosialt system	30
5.2 Lærernes forståelse av inklusjon	32
5.3 Handlinger og metoder som har til hensikt å inkludere elevene i kroppsøving	33
5.4 Hvilke mekanismer mener lærerne er ekskluderende	36
5.5 Hva kjennetegner lærernes kommunikasjon med elevene	39
5.6 Hvilke binære koder legger lærerne vekt på i forståelsen av kroppsøvingfaget.....	41
5.7 Hva mener lærerne er årsaken til frafall	45
6.0 Avslutning og konklusjon	49
6.1 Hovedproblemstilling	49
6.2 Underproblemstilling 1	49
6.3 Underproblemstilling 2	50
Referanseliste	51
Vedleggsliste	53

1.0 Innledning

Som avgangsstudent ved studiet faglærer i kroppsøving og idrettsfag skal vi i vårt siste år gjennomføre en faglig fordypningsoppgave som kan være til nytte for oss som studenter og framtidige lærere. Temaet for min fordypningsoppgave er inkludering og ekskludering i kroppsøvingsfaget.

Bakgrunnen for mitt valg av dette temaet er fordi dette finner jeg interessant og jeg tror dette er noe som er viktig å belyse. Samtidig er det relevant i forhold til min utdanning og mitt videre arbeid som faglærer i kroppsøving på en skole. Inklusjon er en viktig del av kroppsøvingsfaget med tanke på at alle elevene har en rett og en plikt til å delta i undervisningen. ”Fysisk aktivitet utgjør en unik mulighet til å skape en inkluderende skole ettersom den kan fremme sosialt fellesskap og også stimulere opplevelse av mestring og utfordring” (Utdanningsdirektoratet, 2011).

Det å føle at man blir eller er inkludert i et system eller et samfunn er med på å gi selvtillit og en mestringsfølelse. Dette har jeg selv opplevd og erfart gjennom egen skolegang, praksis og vikartimer ved skoler. Derfor er det gunstig for meg å vite hva det er som gjør at denne inklusjonen oppstår og hva som fører til eksklusjon. Det er her jeg har valgt å fokusere på de faglærte innenfor området kroppsøving, som en kilde til å finne ut hva som medfører inklusjon og/eller eksklusjon i kroppsøvingsfaget.

Med kjennskap til Jan Ove Tangens (2004) perspektiver på idrett som sosiale systemer mener jeg dette kan oversettes til kroppsøving og utgjøre rammen for mitt prosjekt.

Tangen (2004) retter mye av sitt fokus mot det sosiale systemet hvor forventninger og kommunikasjon er relevant å rette søkelys mot når man skal forske på hva som bidrar til inklusjon i kroppsøvingsfaget.

Innenfor kroppsøvingsfaget generelt er frafallsproblematikken noe jeg vil underknytte oppgaven min mot. Dette for å se etter mulige forbindelser med inklusjon og eksklusjon i kroppsøvingsfaget i forhold til denne problematikken.

2.0 Problemstilling og problemområde

”Forskning har som mål å frembringe kunnskap. Denne kunnskapen skaffer vi oss ved å formulere interessante problemstillinger og ved å besvare og belyse dem” (Lund & Haugen, 2006).

For å formulere en problemstilling må det fremkomme et problem av et tema eller emne som kan ha betydningen av en ”vanskelig sak”, noe som påkaller en handling. En framstilling av et problem gir oss et spørsmål, og det er denne framstillingen av et stilt spørsmål, på en bestemt måte, som kalles for problemstilling. Spørsmålet kan være noe som er problematisk eller vanskelig, men det kan også være hvordan man skal kunne utnytte en mulighet eller en sjanse. Det kan være noe som vekker nysgjerrighet eller det kan være noe man undrer på og som man er interessert i å forske på eller finne ut av. Ut fra dette ”problemet” skal man kunne forske og finne en løsning til problemet (Halvorsen, 2008).

2.1 Hovedproblemstilling

Hvilke konsekvenser har kroppsøvlingslærerens handlinger og metoder for inkludering og/eller ekskludering av elever i kroppsøving?

Med bakgrunn i Tangens (2004) teori om sosiale systemer (kapittel 2), ønsker jeg å finne ut hvilke inkluderende og ekskluderende faktorer som påvirker elevene i kroppsøving. Videre vil jeg se på om kroppsøvlingslærernes handlinger og metoder understøtter inkluderende og/eller ekskluderende mekanismer. Jeg vil så prøve finne ut hvordan kroppsøvlingslærernes metoder og handlinger virker i samspill for å søke å få svar på hvordan elevene blir inkludert i faget, og hvilke konsekvenser dette får for elevene.

2.1.1 Underproblemstilling 1

Hva gjør kroppsøvlingslærere for at deres elever skal bli/skal føle seg inkludert i kroppsøvlingsfaget?

I en underproblemstilling ønsker jeg å fokusere på hvilke tiltak kroppsøvlingslærerne gjør i forhold til kommunikasjon, elevenes forventninger og informasjon i faget.

2.1.2 Underproblemstilling 2

Er det noen sammenheng mellom inklusjonen og/eller eksklusjonen i kroppsøvlingsfaget og frafallsproblematikken i den videregående skole?

Her ønsker jeg å belyse om det finnes noen sammenheng mellom eventuelt inklusjon eller eksklusjon i kroppsøvlingsfaget og frafallsproblematikken som er nevnt i teorikapittelet i oppgaven.

3.0 Teori

I dette kapitlet skal jeg redegjøre for den teorien som er relevant for problemstillingen i fordypningsoppgaven.

3.1 Utvalg av teori

I denne oppgaven har jeg valgt å ta utgangspunkt i Jan Ove Tangens bok om idretts sosiologi (2004). Denne boka blir sentral i mitt arbeid med tanke på at han trekker fram inkluderende og ekskluderende faktorer ved idretten. Dette kan jeg knytte opp mot mitt hovedfelt som er kroppsøvningsfaget. Jeg vil i dette kapitlet redegjøre for Tangens teori, samt trekke frem annen teori som jeg finner relevant i forhold til problemstillingen. Tangens teori er inspirert av Luhmanns sosiologiske systemteori (referert i Tangen, 2004).

3.2 Inkludering og ekskludering

Historisk sett dukket inkluderingsprinsippet opp i skolene under forarbeidet til L97. Dette bygger også opp under tilpasningsprinsippet som sier noe om at opplæringen skal være inkluderende for alle uansett evner og forutsetninger (Solstad & Engen, s. 115).

Ifølge Strømstad, Nes og Skogen (2004) handler inkludering om å gi rom for mangfold. Et mål med inkludering er å utvikle opplevelse av et "alle" og et "vi" der ingen er "de andre". Tangen (2004, s. 81) nevner i sin teori selektiv inklusjon der han viser til en prosess med deltakergjøring. Dette dreier seg om å avklare hvem som er like nok til å delta i ulike sosiale systemer og hvem som ikke er det.

I dagens moderne samfunn er det ikke opp til samfunnet, det politiske system eller enkeltpersoner alene å bestemme hvem som får delta eller ikke. Det er heller hvordan samfunnet deler opp og skiller ut ulike områder og oppgaver som er med på å bestemme hvem som blir inkludert og ekskludert (Tangen, 2004).

I utgangspunktet står alle individer fritt til å kunne delta på alt innenfor alle typer idrett. "Norsk idrett skal... bidra til å skape trygge og inkluderende oppvektvilkår for alle barn og

unge” (Norges Idrettsforbund, 2011, s. 8). Dette gjelder også kroppsøvingsfaget. ”Ungdom som har fullført grunnskolen eller tilsvarende opplæring, har etter søknad rett til tre års heiltids vidaregåande opplæring” står det i opplæringsloven (Lovdata, 2011).

Alle skal ha muligheten til å kunne delta. Det som vil være hinderet er at man ikke kan delta på alt til enhver tid. Grunnen til dette er at ingen kan være på to steder samtidig, og det sosiale systemet (viser til kapittel 2.3) ville ikke ha nok kapasitet om alle skulle delta (Tangen, 2004). Forskjellen på idrett og kroppsøving kommer frem av sitatene over. Idrett er frivillig, mens kroppsøving er lovpålagt og i og for seg en plikt. Dette er også generelt av interesse med tanke på inklusjon og eksklusjon.

Inklusjon oppnås av de som vil kommunisere og kan kommunisere. Dette betyr de som vil drive med idrett eller de som deltar innenfor rammen av forventninger i kroppsøvingstimene, samt hvor gode de er (Tangen, 2004).

En form for systemoperasjon, der det ”å velge lag” er en enkel illustrasjon til dette.

Når barn skal dele inn i lag velger de først den som er best. Deretter velger de nest best, tredje best osv. Her gjelder kun prestasjonsevne i den aktiviteten de skal utøve. Noe annet har ingen betydning (ibid.).

Dersom man betrakter feltet kommunikasjon innen feltet kroppsøving så skiller det seg ut fra idretten. I drøfting og definering av inkludering i skolen fremhever Sletta (Skaalvik, 1986) at skolen skal være for alle. Dette innebærer ikke kun at alle skal ha tilgang til skolegang, men at dette skal de få gjennom et fellesskap. En opplæring der man *tilpasser* den enkelte elevs behov ut fra forutsetninger, er en av betingelsene for at elever kan lære og bli inkludert.

”Skolen betoner faglige kunnskaper og ferdigheter og fremhever de individuelle forskjellene både gjennom lærerkommentarer til elevenes arbeid og mer formelt gjennom evalueringen og karaktergivningen som foregår fra ungdomstrinnet og oppover” (Siteret i Skaalvik, 1986, s. 214).

3.3 Sosiale systemer

Sentralt i sosiale prosesser er inklusjon/eksklusjon av individuelle ytelser nødvendig for at det enkelte sosiale system skal bestå. I sin fremstilling av det sosiale system henviser Tangen (2004) til ”noe annet”. Her nevner han tre typer forhold som er med på å fremheve ”det sosiale”.

Rekursivitet er et av disse forholdene. ”Handlinger forbindes rekursivt med andre ut fra noe som ligger utenfor de enkelte handlingene.” (Tangen, 2004, s. 39). Handlingene viser at vi har gjort noe før, og vi kommer til å gjøre det igjen. Det Tangen (2004) mener her er at handlingenes rekursivitet henviser til ”systemet”, altså det som gir handlingene mening og sammenheng.

Sett i kroppsøvingens sammenheng så har læreren og elevene hatt kroppsøving før, og de er klar over hvilke roller de har i timene. Læreren leder undervisningen, mens elevene følger lærerens instruksjoner, dersom det er det som er forventningen.

Det andre forholdet som Tangen (2004) trekker frem er selektivitet. Kvalifiseringsprosess, antatte beste dommerne, prominente gjestene får best plass osv. Dette er alle former for seleksjon som kommer fram fra mønstrene vi kan observere. Det såkalte systemet er seleksjonen som er definert ut fra noe annet, som ikke direkte er definerbart. Hvem er gode nok til å kunne få være med? Hvem inkluderes og hvem ekskluderes?

I kroppsøving har alle rett og en plikt til å delta i undervisningen, men krav som ferdigheter, kulturelle og religiøse bakgrunner og utstyr kan være med å sette noen elever på sidelinjen. Dette gjenspeiles og viser en sammenheng til det tredje og siste forholdet som er refleksivitet.

Denne refleksiviteten henviser til noe utenfor den aktuelle situasjonen eller hendelsen. Systemet reflekterer her over seg selv og sine handlinger, samt forhold i omverdenen som er relevante og viktige for systemets selvdanning, gjendanning og omdanning (Tangen, 2004). Elever i kroppsøvingstimene reflekterer over hendelser som kan være med på å påvirke timen, ved f. eks en type ballspill.

Disse tre forholdene peker utvover det konkrete og omtales av Tangen (2004) som systemet. Forholdene henviser til ”noe annet” som er systemet. Dette systemet er emergent, som betyr at dette ”noe” eksisterer uavhengig av det enkelte individ, dets handlinger og motiv. Likevel er det avhengig av individets handlinger og ytelser. Det kan sees i sammenheng med kroppsøvfingsfaget som noe spesielt og skolen som noe generelt og at de begge er et sosialt system.

3.3.1 Forventninger og kommunikasjon

Byggesteinene og byggeprosessen i sosiale systemer er forventninger og kommunikasjon. Tangen mener at vi observerer og handler kontinuerlig på bakgrunn av det som forventes og hvordan disse forventningene er formet og formidlet gjennom kommunikasjon.

”De er strukturer og operasjoner som definerer og regulerer hva som skal foregå i idrettssystemet” (Tangen, 2004, s. 41).

I sine eksempler viser Tangen (2004) til at handlinger henger sammen nesten som ”spørsmål” og ”svar”, basert på forventninger av hvordan aktiviteten skal gjennomføres. En handling henger sammen med andre, med gjensidige henvisninger til tidligere og kommende handlinger.

Mye av vår atferd og samhandling forutsetter og bestemmes av kommunikasjon og forventninger. Som en sosial kraft, styrer og regulerer forskjellige forventningsstrukturer handlingene og væremåtene våre (Tangen, 2004).

Tangens (2004) påstand er at forventninger er limet som binder handlinger og mennesker sammen i det som kalles sosiale systemer. En forventning er også en kraft, i den betydning at den har retning og styrke. Vi står fritt til å velge om vi vil innfri eller avvise forventningene, altså en seleksjon. Denne styrken og retningen hos en forventning kan overvinnnes av styrken og retningen hos en annen. Men uansett er handlingene knyttet til tidligere og kommende handlinger, noe som gjør at kommunikasjonen opprettholdes.

Sett i tråd med skolen og kroppsøvfingsfaget er forventninger nedfelt etter hvordan det skal foregå, ved for eksempel vurderingskriterier og ordninger etter læreplanen, samt ulike

ordensregler som gjelder på skolen. Innenfor kroppsøvingfaget er det viktig å ha fokus på det læreplanen i kroppsøving tar for seg. Det som tydelig går igjen som et hovedfokus er at det skal oppleves glede, inspirasjon og selvforståelse, ved å være i bevegelse og samhandle med andre (Utdanningsdirektoratet, 2006).

Dette er en viktig jobb som læreren har som utfordring å innfri, ved type læremåte og hvordan læreren bidrar som motivasjon for elevene.

Ved for eksempel en kroppsøvingstime der elevene skal spille fotball er banen merket opp med to kortlinjer og to sidelinjer, samt midtlinje og målområdet. Dersom noen av disse markeringene overtreddes får dette konsekvenser for spillet. Dommeren blåser i fløyta og om ikke dette skjer protesterer motstanderlaget og starter utskjelling mot dommer, samtidig som man protesterer på avgjørelsen. Når sånne typer ulike forventninger dukker opp kan det være med å skape konflikter. I forventningene finner vi at noen handlinger er ønskelig, mens andre handlinger er skjøvet til side. Dette betrakter Tangen (2004) som en struktur i systemet; en type forventningsstruktur som gjør visse handlinger mulige og andre umulige.

Forventningene må også innfris ellers opphører de og dersom de blir avvist over lengre tid opphører selve systemet (ibid).

Ikke alle forventninger blir innfridd og dette kan være med på å skape skuffelse. Her er det to ulike skuffelser som belyses. Den ene skuffelsen der vi tilpasser forventningene til skuffelsesposisjonen, ”det er ikke rart vi tapte, så dårlig sammensatt lag vi var”. Den andre skuffelsen fremkommer ved at man fastholder på forventningene, ”vi er gode nok til å vinne over de andre. Det var bare uflaks!”. Systemet må etablere den strukturen som trengs for å sikre forventningsinnfrielse (Tangen, 2004).

Forventningsstrukturen i idrett og kroppsøvingfaget generelt sørger for at kommunikasjonen produseres og reproduseres hele tiden. Så fort en pasning er sentret i en kroppsøvingstime med fotball, er den handlingen historie og en ny handling holder spillet i gang. Deltakerne må her forholde seg til hverandres forventninger om hverandre (Tangen, 2004).

Sosiale systemer oppstår når situasjonen er dobbel kontingent. Det vil si sett i sammenheng med idretten og kroppsøving generelt så har begge frihet til å bestemme meningen i den

aktuelle situasjonen, men begge er ubestemmelige for den andre. De kan ikke observere hverandres tanker og følelser. Men den ene forventer av den andre at det foretas seleksjon, og den andre forventer dette motsatt. Det kan da forventes variasjon og uforutsette handlinger. De må bygge seg inn i hverandres forventninger og dersom dette ikke var mulig, ville det ikke vært mulig å orientere disse handlingene og føre videre denne kommunikasjonen. Det ville ikke forekommet et sosialt system. Dette doble kontingent kan bare løses gjennom kommunikasjon (Tangen, 2004).

Informasjonens innhold og betydning er det som bestemmer kommunikasjonsprosessen. Her viser Tangen (2004) til Luhmanns teori om at kommunikasjon er en hendelse som oppstår gjennom ulike seleksjoner. Videre hevder han at kommunikasjon ses på som en syntese av tre seleksjoner: ytring, informasjon og forståelse (referert i Tangen, 2004).

Informasjonen må gis på en måte sånn at den som vil meddele noe og den som blir meddelt noe, klarer å forstå. Uten forståelse, ingen kommunikasjon! Dersom mottaker ikke skjønner hva sender mener, oppstår det misforståelser i form av konflikter (Tangen, 2004).

Kommunikasjonen er viktig i kroppsøvingfaget med tanke på samarbeidet og kommunikasjonen som lærer og elev må ha i kroppsøvingstimene. Kroppsøvingfaget finner sted ved og gjennom kommunikasjon. Som f. eks ved at elevene må kommunisere både med hverandre og læreren for å skjønne og få med seg hva som skal skje i timen. Alt som skjer i kroppsøvingstimene er kommunikasjon og produseres gjennom kommunikasjon. Fra læreren gir en beskjed til denne oppfattes og gjennomføres, har alle punktene bestått av kommunikasjon, i form av muntlig språk, men også kroppsspråk. Dette betyr at alle hendelser og handlinger i faget er kommunikasjon. Kroppsøving er en forventningsstruktur av typen forventninger om forventninger. Læreren har fra dag 1 av kroppsøvingstimene med en klasse forventninger om hvordan det faglige nivået er. Elevene har egne forventninger om hvordan faget er og kanskje til og med hvordan læreren er. De har forventninger til aktivitetene i timene, til læreren som klasseleder, karakternivå, elevsamtaler og lignende. Den samme forventningen er gjensidig hos læreren og gjennom alle disse forventningene, kommuniserer elevene og læreren med hverandre (Tangen, 2004).

Gjennom kommunikasjon og forventninger blir elevene inkludert eller ekskludert i kroppsøvingfaget. Dette kan foregå med lærers struktur i det sosiale systemet, eller det kan være elevene selv som er med på å inkludere eller ekskludere andre elever fra kroppsøvingstimen. Ved f. eks å ikke sentre pasning til en på laget, ekskluderes en elev fra aktiviteten og opplever ikke den type inkludering som er viktig i faget. Hvordan læreren legger opp timen og hvordan det fokuseres på de små detaljene er viktig for inkluderingen og ekskluderingen. Når det f. eks skal deles inn lag, er det viktig å gjøre dette mest mulig inkluderende for alle, ved at man ikke lar de ”dårligste” bli valgt til slutt (Tangen, 2004). Grunnelementene ved sosiale systemer fremkommer av forventninger og kommunikasjon. Disse utgjør byggsteinene og byggeprosessen i idretten generelt og kroppsøvingfaget. Selv om handlingsmåtene i de forskjellige aktivitetene er like, har de likevel forskjellig innhold og de er satt sammen av forskjellige måter i de ulike sosiale systemene som vi kan observere (ibid.).

3.4 Kroppsøving som sosialt system

Idrettens sosiale system er spesielt og det som skiller den fra andre sosiale systemer er den binære koden som Tangen (2004) nevner som seier og tap. I bunn og grunn handler det som skjer i idretten om å prøve å prestere seier og samtidig unngå tap.

I basketball trener spillerne timevis, flere ganger i uka for å bli gode nok til kunne være en del av laget, og dette innebærer å vinne med laget. Hver pasning og mål som avleveres kan være med på å nå lagets mål, nemlig å vinne kampen (ibid.).

I kroppsøvingfaget skal opplæringa medvirke til at elevene er i aktivitet og tilegner seg kunnskap om de ulike kompetanseområdene og virkningen av den fysiske aktiviteten, og hva denne gjør med egen kropp og selvbilde. Idrettens logikk er i bunn og grunn å vinne over andre. I kroppsøving er også det logikken når læreren deler inn i to lag. I kroppsøvingfaget er idrett en metode, men dersom man betrakter hva som danner utgangspunkt for vurdering i kroppsøvingfaget, ser man at faget kommuniserer en ganske annerledes logikk.

Det er det sosiale systemet som definerer systemets koder ut fra systemets logikk (Tangen, 2004).

Mange elever og lærere handler ut fra den binære koden seier eller tap. Elevene tilegner seg kunnskap om regler og selve hensikten med aktiviteten/idretten fjernes ikke fra kroppsøvningsfaget. Det vil si at aktiviteten kan fungere som byggesteiner i det sosiale systemet kroppsøving, dersom idrettens logikk legges til grunn for faget eller at elevene gjennom kommunikasjon oppfatter at faget bygger på den binære koden – seier eller tap (Tangen, 2004).

Det er det sosiale systemet som definerer systemets koder ut fra systemets logikk. Koden i kroppsøvningsfaget kunne sådan like gjerne vært helsefremmende eller helseskadelig. Forskjellen fra idretten og kroppsøvningsfaget her blir i forhold til inklusjon/eksklusjon der denne binære koden i idrett er et stort problem og kanskje bidrar til det store frafallet. Fordi barna føler på at de ikke er gode nok eller at de ikke trener nok. I kroppsøvningsfaget blir dette frafallet annerledes siden man ikke kan slutte fordi man ikke er god nok eller de ikke trener nok. Konsekvensen av dette blir i så fall vesentlig større med tanke på krav og måloppnåelse. Ut fra dette er det viktig å fremme at systemet generelt bygger på mer enn en kode. Skolen som system og kroppsøving som felt i systemet bygger tydelig på flere koder som blant annet kommunikasjon, forventninger og forbedring (Tangen, 2004).

Tangen (2004) er viktig på det å skille det sosiale systemet i idretten med det individuelle. Å vinne er det primære, det kommer i første rekke, mens det å bare delta og være med selv om man taper, er det sekundære. For mange holder det å spille basket en gang i uken på fritiden, og har derfor ikke noe behov for å forbedre seg. Dersom det ytres ønske om noe mer utover dette kan man oppleve at mange slutter. Dette kan sees på som at frafallet består av at forbedringskoden går foran vinnekoden og det kan for mange bli for seriøst og kjedelig. Det som står sentralt hos det individuelle er at det ikke preges av seier og tap, men andre grunner bidrar til deltakelse, som at det er sosialt og ikke minst morsomt (ibid.).

Dette blir noe annerledes i kroppsøvningsfaget siden rekkefølgen endres. Det å delta og være med i faget er det primære i kroppsøvingstimene. Å vinne over det individuelle (deg selv) er det sekundære. For mange holder det å møte opp i kroppsøvingstimene, og de føler kanskje

ikke at de trenger å forbedre seg så lenge de er der. Dersom læreren setter krav til mer enn deltakelse kan det være en likhet som i idretten der deltakelsen blir mindre.

Kroppsøvfaget trekker disse to typene for aktivitet sammen, ved at elevene skal lære om fysisk aktivitet og idrett, for å få grunnleggende fysisk aktivitet, helsefremmende livsstil og kunne ta vare på egen kropp. Aktivitetene som preger timene kan ha et sterkt preg av idrettslig aktivitet, også med tanke på idrettens binære koder (Utdanningsdirektoratet, 2006).

Samtidig er dette opp til kroppsøvlærernes fokus hvor vidt de velger å fremheve konkurranse som en binær kode i kroppsøvfaget.

3.4.1 Mening

Sosiale systemer er konstituert på grunnlag av mening, og konstituerer mening.

Mening er forskjellen med det som er aktualisert og det som gjenstår som muligheter i form av opplevelser og handlinger. Ved det sosiale system er en måte å si at det har blitt foretatt et valg. "Noe" er valgt framfor "noe annet". Gjennom meningsproduksjon oppstår det en ulikhet mellom system og omverdenen. Omverdenen er en forutsening for at systemet kan oppstå, fordi systemet er kun mulig gjennom forskjellen til noe annet. Som vi ser ut fra dette oppstår det en forskjell mellom systemet og omverdenen, og uten denne forskjellen vil ikke systemet lenger fungere (Tangen, 2004).

Idrettens mening er handlinger som ved kroppslig utførelse vil si at man viser seg frem, samt sammenlikning av dyktighet og konkurranse. Det skilles mellom 3 meningsdimensjoner: meningens saksdimensjon, som er skillet mellom system og omverdenen (innenfor og utenfor). Meningens tidsdimensjon som er forskjellen på fortid og framtid som etableres i nåtid. Den siste meningsdimensjonen er sosialdimensjonen som fokuserer på hvem som er like nok til å delta og hvem som er for ulike til å delta (Tangen, 2004).

På mange måter er dette også tilfellet i kroppsøvfaget da faget er eksponerende i den forstand at man blir "vist fram". Elevene vurderes i faget og dette viser deres kompetanse og ferdigheter. For å trekke likheter kan man se skillet mellom skolen som system og samfunnet utenfor skolen (omverdenen). Tidsdimensjonen i kroppsøving preges av de ulike handlingene som elevene har med seg fra før i faget, og de målene som skal oppnås fremover. Disse

skapes her og nå. Den siste sosialdimensjonen består av de ulike skillene som inkluderer/ekskluderer elevene fra kroppsøvfaget.

3.4.2 Selvdannende system

Idretten danner seg selv gjennom selv å bestemme hvem som er dyktigst, gjennom produksjon og reproduksjon av formene som idretten består av. Som f. eks ved regler, utøvere, dommere og lignende. Idretten er altså selvdannende (Tangen, 2004).

I idrettens system finnes det to ulike prosesser som kalles inklusjon og eksklusjon. Dette systemet definerer kriteriene som legges til grunn for inklusjonen (ibid.).

En sammenlikning til skolen kan man se at idretten og skolen bærer mange likheter i form av selvdanning. Skolen produserer selv skolereglement, lekser, lærere, utdanning osv. Dette skjer for at folk skal kunne utdanne seg og i en større sammenheng, for å være med og føre samfunnet videre. Vi kan se på det sånn at skolen er avhengig av omverdenen og dagens samfunn er avhengig av skolen.

3.4.3 Tid og rom

For et sosialt system er det viktig å ha kontroll over tid og rom. Tiden kommer ikke tilbake i den forstand at tidspunktet vil ikke være det samme som forrige gang. Det som har skjedd er derfor ikke mulig å reversere. Prestasjoner som blir gjort i idrettslig- eller kroppsøvingssammenheng kan ikke gjentas, men ved et senere tidspunkt kan man framføre andre prestasjoner som kanskje kommer i skyggen av de som er gjort tidligere (Tangen, 2004).

Sett i sammenheng med kroppsøvfaget, består kroppsøvingstimene i form av en timeplan. Her vises det når og hvor timen skal finne sted, samt hvor lenge de skal vare. Det som gjør den store forskjellen mellom det sosiale systemet som kroppsøvfaget er, sammenlignet med andre fag, er den fysiske formen og arealet. F. eks i form av en gymsal, grusbane, fotballbane osv.

3.5 Det sosiale mennesket

Vi som mennesker skaper egen identitet og evne til å velge gjennom sosialisering. Simmel (referert i Tangen, 2004) hevder at når vi erkjenner at vi blir sett av andre, former vi beslutninger og vurderinger av oss selv. Det å føle at man blir anerkjent, akseptert og sett er en viktig del av kroppsøvningsfaget. Dette går mye på det sosiale mennesket.

Tangen (2004) drar frem tyranni av skam over egen kropp og ferdigheter, som et virkemiddel til dårlig selvbilde og derfor mindre fysisk aktivitet. Han mener at mange tyranniserer seg selv og eget selvbilde så det å takke ja til en type aktivitetstilbud blir for vanskelig.

Befolkningens aktivitetsnivå synes i stor grad å være preget av risikoen for å mislykkes og oppleve skam og forlegenhet. Man spør seg da om tilrettelegging og kampanjer for fysisk aktivitet og idrett i større grad bør ta inn over seg at følelser spiller en viktigere rolle enn fornuft, når det treffes beslutninger om deltakelse (Hompland, 2007, s. 73).

3.6 Frafallsproblematikken i videregående skole

En forskningsrapport fra 2010, skrevet av Hernes, tar for seg frafallsproblematikken i den videregående skolen. Det har her blitt samlet forskning med tiltak som angår dagens frafall. Artikkelen har tatt for seg omfang, utvikling, virkninger og årsaker. Rapporten framhever at frafallsproblematikken ikke er noe nytt problem, men det har blitt mer synlig etter at alle fikk rett til videregående opplæring. Resultater av dette viser redusering av muligheter for jobb, samt øker sjansen for dårligere helse og levekår.

”Høyt fravær bringer med seg faglige problemer og i neste omgang en fallende opplevelse av mestring” (Hernes, 2010, s.12).

Markussen er en av de som underbygger Hernes’ rapport om frafall. Han peker på flere forhold som forklaring på frafallet. Blant annet at faglig og sosialt engasjement og identifikasjon med skolen er viktig. Han viser til en klar sammenheng mellom det å trives på skolen og det å bestå (Markussen, 2009).

I boka "Idrettens dilemmaer" som er skrevet av Hompland (2007), har Tangen (2004) tatt for seg idrettsdeltakelse. Her nevnes frafallsproblemet i eget avsnitt og han trekker fram idealer og realiteter som f. eks at ca 2/3 av den norske befolkningen er fysisk aktive i den betydning at de trener en gang eller mer per uke. Han trekker fram at de yngste er mest aktive, mens aktivitetsnivået faller dramatisk etter 17-års alderen.

Som det fremkommer i de overnevnte kilder kan det være mange grunner til frafall. Sykdom, familieproblemer og interesser er bare noen av disse. Det er blitt påvist at elevenes manglende evne til å mestre kan være med på å føre til frafall. En tendens som går igjen er at frafallet er større på de yrkesrettede studiene enn de studiespesialiserende studiene. En av grunnene kan være som nevnt ved Tangens (2004) sosiale systemer, forventningene. Elevene kommer fra ungdomsskole til studiespesialiserende fag og skolehverdagen blir tilnærmet lik. Ved yrkesfaglig utdanning blir hverdagen annerledes og i tillegg til at de skal fortsette bak en pult, skal de også være mer aktive fysisk. Det kan være at dette ikke innfris som forventet (Galåen, 2008).

3.7 Kroppsøving og Tangens teori

Kroppsøvingfaget og idretten kan på mange punkter sammenliknes. Disse to er på mange måter et sosialt system med tanke på forventninger og kommunikasjon som legges til grunn for dem begge. Det ligger forventninger til kroppsøving som fag og til aktiviteten som elevene skal delta på. Dette skjer gjennom en konstant kommunikasjon mellom lærer og elev, elev og elev, lærer og administrasjon ved skolen, samt skolen og samfunnet (Tangen, 2004).

Det som utgjør skillet mellom kroppsøvingfaget og Tangens (2004) skisse til idrettsosjologien er det konkurransepregede ved idretten. Gjennom 10 år i grunnskole skal alle norske barn ha deltakelse i kroppsøving, og det skal ikke bygge på konkurranse som en stor del av faget. Kunnskapsløftets (2006) retningslinjer for faget har hovedfokus på at kroppsøvingfaget skal gi kunnskap om trening og helse og hvordan man kan møte krav til å mestre bevegelse i hverdagen. Ved hjelp av gode opplevelser i kroppsøving, kan dette være med på å styrke selvbilde og identitet (Utdanningsdirektoratet, 2006).

4.0 Metode

I dette kapitlet redegjør jeg for hvilken metode jeg har valgt og hvorfor jeg har valgt denne metoden, samt reliabilitet og validitet i forhold til metoden og undersøkelsen.

For å komme fram til ny kunnskap er det mange metoder å velge mellom. Men det er ut fra problemstillingen en må velge hvilken metode som bør benyttes.

Metode er hvordan man samler inn, organiserer, bearbeider, analyserer og tolker de sosiale faktaene som man finner fram til på en systematisk måte. Mer spesifikt kan man si at; ”Metode er en systematisk måte å undersøke virkeligheten på. ...læren om de verktøy en kan benytte for å samle inn informasjon” (Halvorsen, 2008, s. 13).

4.1 Valg av metode

Metoden jeg har valgt for å gi svar på min oppgave er kvalitativ metode. Dette fordi denne metoden gir åpenhet, forståelse, eksplorering, høy intern gyldighet og kompleksitet (Hellevik, 1995).

Denne metoden gir i følge Hellevik (1995) lite styring fra forskning når jeg har samlet inn data og jeg har kunnet forske et felt ved å bruke induktiv metode som gir høy intern gyldighet. Det vil si at metoden brukes for å konstantere en årsakssammenheng mellom forskjellige faktorer. Dette kommer det frem av i min problemstilling som bygger opp under både inkluderings- og ekskluderingsprinsippet. Der jeg ønsker å belyse hva disse to prinsippene får ut fra kroppsøvingslæreres handlinger og metoder i kroppsøvingsfaget.

Innefor metode finnes det to hovedgrupper, kvalitativ og kvantitativ. Kvantitativ metode utføres med mange enheter og mange opplysninger om hver med systematiske registreringer. Spekteret for denne type metode er bredt, noe som tilsier mål om generalisering.

Opplysningene begrenses og man kan dermed ikke rette opp misforståelser og forfølge et tema, siden det ikke kommer fram av svararket. En kvalitativ metode har lite styring fra forskeren under datainnsamlingen. Metoden utføres med få enheter og mange opplysninger om hver. Struktureringen skjer ikke før etter datainnsamlingen. Ved denne type forskning fortolker man informantens utsagn og handlinger og fleksibilitet er en styrke for metoden.

Kvalitativ metode går i dybden og vektlegger en indre forståelse, som var noe jeg ønsket å fremme i denne oppgaven(Hellevik, 1995).

4.1.1 Beskrivelse av metoden

Som beskrevet under valg av metode har det blitt valgt kvalitativ metode og herunder intervju som en type samtale. Intervju er en samtale mellom to eller flere mennesker og i dette kapitlet vil intervjuobjektene bli omtalt som respondenter.

Samtaler har for oss mennesker alltid vært en del av menneskenes livsverden. Det er språk eller tegn som brukes som et bindeledd eller et hjelpemiddel mellom menneskene i form av kommunikasjon. Ved hjelp av spørsmål kan vi svare på hverandres spørsmål, kommentere handlingene eller uttalelsene til hverandre. Å gi uttrykk for følelser, tanker og holdninger foregår også gjennom en samtale. På denne måten framkommer et kvalitativt intervju, bare med en større grad av struktur og med en større hensikt enn en vanlig samtale (Lund & Haugen, 2006).

Lund og Haugen (2006) beskriver også at for å kunne oppnå et best mulig intervju kreves mer enn gode spørsmål. Det er viktig at intervjuer forstår respondentens side av saken ved å være empatisk. Viktig er også tillit, for at respondenten skal kunne svare åpent og for at det skal bli en åpen samtale, ved spørsmål om erfaringer, personlige tanker og følelser.

I intervjuet skal det være en viss struktur, men siden dette er kvalitativ metode står intervjuer fritt til å bevege seg utenfor intervjuguiden (Lund & Haugen, 2006).

Intervjuene for denne oppgaven har en halvstrukturert intervjuguide (se vedlegg 5). Dette betyr at den gir en høy grad av fleksibilitet i intervjusituasjonen. Guiden er en mellomting mellom det å være helt åpen og helt standardisert.

Utgangspunktet for spørsmålene i intervjuguiden er at de skal være rettleidende for respondenten slik at intervjuet holdes på rett spor i forhold til tema. Det er viktig at respondenten får svare så fritt som mulig ut fra sitt ståsted og dernest erfaringer. Dersom intervjuet blir for mye styrt, kan man risikere å legge ord i munnen på respondenten.

Det er da kritiske spørsmål fra intervjuer som skal være med å belyse misforståelser, som igjen kan føre til at man kommer dypere inn på de ulike emnene (Hellevik, 1995).

I denne undersøkelsen bygger intervjuene på Lunden og Haugen (2006) sine retningslinjer for halvstrukturert intervju. Som nevnt tidligere er standardisering av intervjuet en annen faktor som teller når det skal intervjuet flere respondenter til samme formål. Dersom det er høy grad av standardisering skal intervjuet foregå så likt som mulig. Det skal framkomme ordrette spørsmål fra intervjuer, samme forklaring fra respondent samt setting skal være samme for hvert intervju. Ved lav grad av standardisering står intervjuer friere til å kunne tilpasse intervjuet til hver enkelt respondent, ved at det her framkommer tilleggsspørsmål og forklaringer.

Standardiseringen av intervjuene ble relativt lav. Miljøet var tilnærmet likt ved alle intervjuene, men temaene ble litt varierende fra de ulike respondentene. Det var åpent for individuell tilpasning av intervjuet i form av tilleggsspørsmål og forklaringer.

Intervjuene foregikk ved at en respondent ble intervjuet av gangen. Dette fordi ved gruppeintervjuer kan det fremkomme at ikke alle respondentene får sagt sin mening. Respondentene kan påvirke hverandre, og siden det kun er intervjuer som har taushetsplikt kan det bety at samtalen blir fortalt til utenforstående (Holter & Kalleberg, 1996).

4.1.2 Intervjuguide

”En intervjuguide består av de spørsmålene som intervjueren stiller, og som den intervjuende svarer på” (Lund & Haugen, 2006, s. 160).

I prosjektet er det valgt en viss struktur med tanke på rammene rundt intervjuene. Dette bæres det også preg av i intervjuguiden da de ulike spørsmålskategoriene oppstår ut fra teorien. Disse kategoriene består av grunner, årsaker og muligheter som kroppsøvlingslærere har til å inkludere elevene og hvordan dette kan føre til eksklusjon. Forventninger, kommunikasjon, informasjon, frafall, konkurranse og metoder er det intervjuguiden bærer preg av (Lund & Haugen, 2006).

Intervjuguiden inneholder mange og til en viss grad konkrete spørsmål som bygger på teorien i oppgaven. Denne guiden ble brukt for å holde en viss struktur i intervjuet og for å holde emnene på rett spor, samt for å få med seg det viktige av undersøkelsen. Det ble benyttet samme intervjuguide på alle intervjuene og de eventuelle tilleggsspørsmål hadde karakter av oppfølging av hovedspørsmålet.

4.1.3 Etiske forhold

Innhenting og behandling av data er gjennomført i tråd med personvernloven. For mange er full anonymitet en forutsetning for å delta på et intervju og taushetsplikten er viktig når det skal intervjues personer om personlige temaer. Det ble opplyst for respondentene at intervjuene var taushetsbelagt og de opplysninger som framkom av intervjuene ikke ville kunne spores tilbake til respondenten, i henhold til retningslinjer gitt av NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS, s.a.). Alt materiale som ble benyttet under intervjuene vil bli makulert etter bruk.

4.2 Valg av respondenter

4.2.1 Utvalg og populasjon

Målet for undersøkelsen var å gå i dybden og finne årsaker, ikke bare generell kunnskap. Som en selvfølge lå avgrensningen til respondenter til kroppsøvfingsfaget som yrke, siden dette bygger på problemområde.

Intervjuobjektene ble valgt ut fra følgende kriterier:

- **Kjønn:** Ønsker å velge intervjuobjekter, både mannlig og kvinnelig kroppsøvfingslærer, for å se om disse har ulike synspunkter og ulikt fokus på problemområde. For eventuelt å utelukke eller åpne for en forskjell.
- **Erfaringsmessig:** Det er også vesentlig at intervjuobjektene har en viss erfaring fra tidligere år da det skal være med å belyse problemområde ut fra tidligere erfaringer.
- **Alder:** Med tanke på de overnevnte, spesielt erfaringsområde er det vesentlig at intervjuobjektene stiller i en viss jevn aldersgruppe.

- Skole: En annen tanke rundt valg av intervjuobjekter er at de skal fremkomme fra samme skole for at forskjellene ikke skal bli altfor store. Herunder kommer det også fram at det bør være en vesentlig stor skole som dekker de fleste programområdene en skole kan inneha.
- Et sluttkriterie bestod av en vektforskjell der det er vesentlig for problemområde å velge tre intervjuobjekter, med tanke på at dette kan gjøre en utslagende forskjell med tanke på svar og relevans.

Utvelgelsen av respondentene ble gjort ut fra kjennskap til respondentene. I forhold til hva de andre kroppsøvingslærerne sa om hverandre, med tanke på de overnevnte kriteriene.

Intervjuene ble gjennomført ved en større videregående skole på Østlandet. Respondentene er som nevnt fra kriteriene jevnaldrende og med en viss jobberfaring. Den første respondenten som ble intervjuet er en mann i 50-årene som har 20 års jobberfaring som faglærer i kroppsøving. Den andre respondenten er også en mann, i 40-årene med jobberfaring på 15 år, som kroppsøvingslærer. Siste respondenten som ble intervjuet er en kvinne i 50-års alderen med 22-års jobberfaring som kroppsøvingslærer.

4.2.2 Frafall

Det ble i en helhet spurt fem kroppsøvingslærere, men to av disse hadde dessverre ikke mulighet og tid for et intervju. Med tanke på at det kun skulle intervjues tre stykker hadde ikke dette noe å si for prosjektets resultater. Tid og sted for intervju ble avtalt og lagt opp etter respondentenes tidsskjema.

4.2.3 Representativitet og generalisering

Respondentene var, som nevnt i kriteriene, få og fra samme skole. Dette gjør at det ikke er rom for generalisering og resultatene kan ikke sees som representative for noen andre enn de aktuelle respondentene. Imidlertid kan resultatene generelt være med å belyse problemområdet og evt. danne grunnlag for videre undersøkelser av feltet i større skala.

Resultatene vil også kunne ha betydning for de lærere og den skole som er involvert i prosjektet.

4.3 Validitet

”Når vi skal vurdere validitet, er spørsmålet om variablene egentlig måler det vi er interessert i å få vite noe om. ...se det som er målt i undersøkelsen, i forhold til hva som er problemstillingen den tar sikte på å belyse” (Hellevik, 1995, s. 95).

Validitet kan gjengis med gyldighet og dette oppstår når forskeren befinner seg mellom teoridelen og arbeidet med å formulere problemstillingen. Utfordringen som en følge av validiteten er at denne kan vi ikke måle empirisk. Man må bruke sitt skjønn og argumentere for standpunktet, med tanke på eventuell kritikk og diskusjon av den teoretiske delen (Halvorsen, 2002).

For å sikre at data ble innhentet i henhold til formål og problemstilling ble dette gjort av prosjektets eier. Dette ble gjort, som nevnt tidligere, ved hjelp av kvalitative intervjuer. Som det fremkommer fra tidligere har spørsmålene sammenheng med den teoretiske forankringen, noe som sikrer at jeg spør om det jeg vil vite noe om.

I etterkant av intervjuene kommer det frem at noen av spørsmålene kanskje var noe utydelig siden respondentene svarte noe ulikt. Det sees også at antallet spørsmål kunne også vært noe mindre, siden noen av spørsmålene utga samme svar fra respondentene.

4.3.1 Validitet og kvalitativ metode

Intervjuet foregikk som en samtale og dette gjorde at jeg kunne eliminere eventuelle feilkilder og misforståelser underveis. Det kunne stilles tilleggsspørsmål og dette ga rom for at respondentene kunne utdype svar og meninger.

For at respondenten skulle kunne svare og forstå spørsmålet best mulig, ble det gitt ark med spørsmålene rett før intervjuet startet, slik at respondenten selv kunne følge med på spørsmålene underveis. Ofte er det enklest å tolke et spørsmål mest mulig korrekt ved at man får se spørsmålet i skriftlig form. Dette ga mulighet til å svare for hvert spørsmål og gi mest mulig konkret og ærlig svar.

Det var selvfølgelig viktig at intervjuer ikke prøvde styre intervjuet for mye ved å stille ledende tilleggsspørsmål som kunne være med på å svekke validiteten.

4.3.2 Validitet og intervjusituasjon

Det er viktig å prøve og få til et mest mulig komfortabelt intervju, da det kan oppleves som ubehagelig og stressende for respondenten. En annen viktighet med intervjusituasjonen er at respondenten har tillit til intervjuer og at intervjuet foregår i trygge omstendigheter. Det meste i et intervju skal legges opp etter og gagne den som blir intervjuet.

På forhånd var intervjuet og spørsmålene vist til både veileder og medstudenter for å få frem deres tanker omkring intervjuet.

Det første intervjuet ble gjennomført på et grupperom ved siden av personalrommet på den gjeldende skolen. Omgivelsene var rolige og intervjuet ble gjennomført på et tidspunkt da de fleste elever og lærere befant seg i ulike klasserom. Dermed ble det ingen forstyrrelser fra verken telefoner, andre mennesker og lignende. De to påfølgende intervjuene ble gjennomført på et annet grupperom, i en annen del av skolen, der det heller ikke kom fram noen form for forstyrrelser. Alle intervjuene startet med litt løs prat om respondentenes bakgrunn. Noe som gjorde at det ble skapt en rolig og avslappende stemning fra starten av.

På forhånd hadde jeg opplyst respondentene om at intervjuet kunne ta opp til en time, så de hadde satt av nok tid. For å unngå forstyrrelser og avbrudd som kunne være med på å miste verdifull informasjon.

4.3.3 Validitet og respondentene

Respondentenes oppgave var å forstå viktighetens av deres svar, samt føle seg trygge på situasjonen og intervjuer. Intervjuer prøvde å ikke stille ledende spørsmål, eller gi inntrykk av ønskede svar. Dette for at respondentens svar ikke skulle blitt lagt i respondentens munn av intervjuer, noe som ville skadet validiteten.

I forkant av intervjuet ble respondenten informert om intervjuets formål, retningslinjer med tanke på taushetsplikt, båndopptaker, bruk av data fra intervjuet og at det ikke var rette eller gale svar på spørsmålene. Men deres personlige oppfatning var det intervjuer ville oppnå.

Siden intervjuet foregikk som en samtale ansikt til ansikt, ga dette intervjuer en mulighet til å observere respondentens kroppsspråk. Det kunne observeres følelser, samt respondentens troverdighet. Alle respondentene viste tydelig troverdighet.

Det at jeg selv holdt intervjuene gjorde at eventuelle misforståelser av spørsmålene kunne rettes opp underveis. Dette oppstod noen få ganger i intervjuene.

4.3.4 Validitet og intervjuers rolle

For å få mest mulig relevant informasjon i forhold til oppgavens tema og problemstilling, måtte jeg passe på å prøve få frem relevant informasjon, samtidig som jeg ikke styrte intervjuet for mye. Det er viktig å la respondenten få snakke ferdig og i etterkant av dette ikke være redd for stillhet i intervjuet. Ta seg god tid og sørg for å få med det intervjuer har tenkt i forkant er viktig. Dette er noe som kunne vært gjennomført bedre, med tanke på at intervjuer i noen situasjoner ble litt stresset. Intervjuer må også vise interesse og respekt for respondentens meninger, tanker og erfaringer omkring temaene i intervjuene (Halvorsen, 2002). Noen respondenter snakket mindre enn andre, så noen av intervjuene ble mer styrt enn andre.

4.3.5 Validitet og tolkning av intervjuene

Det som i hovedsak må tas hensyn til i forhold til intervjuene er avskrivning og analysering i sammenheng mellom validitet og tolkningen av intervjuene.

Intervjuene ble tatt opp per taleopptaker slik at jeg kunne høre gjennom intervjuene flere ganger, noe som ga rett avskrift fra intervjuene. Dette er til stor hjelp når alt skal skrives ned ordrett. Samtidig kan man lytte til respondentenes tonefall, sånn at man kan få en bedre forståelse av meningen med svarene.

Når det kommer til analyse er det meste opp til intervjuer. Med tanke på valg av metode, hvordan man velger lage intervjuguide, samle inn og behandle data. Alt dette er en prosess som gjør at prosjektets eier får nærhet til oppgaven. Dette gir gode forutsetninger til å kunne finne feilkilder underveis som man skriver oppgaven. Ut fra bakgrunn og syn på temaet kan tolkninger argumenteres og diskuteres både for og imot. Det er viktig for oppgaven og

fremme at siden respondentantallet var lavt er det vesentlig å påpeke at dette er kun et fåtall av faglærte kroppsøvingslærere.

4.4 Reliabilitet

”Med reliabilitet siktes det til hvor pålitelig målingene er. ...Høy reliabilitet skal sikre data en pålitelighet som gjør dem egnet til å belyse en vitenskapelig problemstilling” (Halvorsen, 2002, s. 44).

For å oppnå høy validitet er høy reliabilitet en forutsetning. Nøyaktigheten er ivaretatt ved at alle intervjuene er tatt opp på bånd for deretter å få korrekt avskrift. Denne avskriften redegjør for prosedyrene ved datainnsamlingen ved at de belyser hvordan data blir presentert og deretter lagt ved. Intervjuer har forsøkt å fremstå objektiv i sin avskriving og registrering av data. I resultatene er nøyaktigheten sikret ved at svarene på de samme spørsmålene er satt opp i samme rekkefølge hos de ulike respondentene.

5.0 Resultat og diskusjon

I dette kapittelet velger jeg å se på forskjellige innfallsvinkler til problemstillingen, der jeg til slutt diskuterer og knytter dette opp mot konklusjoner i teorien. Resultatene fra intervjuene fremkommer her i en mindre og mer sammensatt sammenheng for å få frem det viktigste. Informantene, tidligere nevnt som respondenter, vil her bli nevnt med uekte navn slik at det ikke er mulig å spore tilbake til personopplysninger. Direkte avskrift fra sitater vil stå i kursiv.

5.1 Kroppsøving som sosialt system

Informant 1: "Dolly"

Mye av det sosiale systemet som Tangen (2004) beskriver bygger på det her med inkludering/ekskludering i sin sammenheng. Fokuset til Dolly innenfor dette er at hun sitter ikke å tenker inkludering i forkant av timene. *"hadde jeg hatt en gruppe der jeg følte det var et kjempeproblem, så måtte jeg kanskje gjort det. ...tenkt bevisst over aktiviteter som tenker veldig over samhandling og samarbeid og inkludering.*

Tilpasningen av opplæringen som fører til inklusjon kan ha en sammenheng med det sosiale systemet. Dolly ser ikke på dette som mulig å la seg gjøre i *"alle timer til enhver tid, uten at det tilføres mer ressurser. Tida du har i forhold til hver elev er største utfordringa. Rundt utstyr kan økonomi være. .. tid per elev har noe med økonomi og gjøre det og"*.

Informant 2: "Donald"

Etter hvert som timene går vektlegger Donald dette temaet enormt nøye. *"Dette er tilpasning opp til hundre prosent. ...lagt til rette at elevene kan velge sin type aktivitet ut ifra det behovet de har"*.

Donald holder fokuset til egen skole og i den sammenheng ser han på mulighetene til å tilpasse alle timene som gode. *"...gode rammefaktorer, med veldig godt utstyr. Det er lagt til rette... fra ledelsen"*.

Informant 3: "Langbein"

Langbein har ikke tenkt noe på dette temaet som noe han må jobbe med. *”...legger opp timene så jeg tror ikke jeg har hatt en eneste time der jeg har måttet sagt at dette kan ikke du være med på”. Så lenge elevene har disse forutsetningene; ”...kan du gå. ...kan du kaste. Da kan du være med. ...fins ikke mange grunner for at man ikke kan være med”.*

Tilpasset opplæring som fører til at alle føler seg inkludert er noe Langbein ser på som mulig, men; *”Når gruppene blir store og større så er det utfordrende å se alle og gi tilbakemelding til alle og ha fysisk tid til alle. ...da blir det en balansegang”.*

”...jeg som lærer i møte med elevene, der ligger på en måte hindringene”.

Som en total forståelse av det sosiale systemet kan man se på inklusjonen/eksklusjonen av de individuelle ytelsene som må oppstå i en sosial prosess for at det enkelte sosiale system skal bestå. Sett i sammenheng med kroppsøvningsfaget kan dette bety at de ulike prosessene i faget former systemet. Her fremmes blant annet de tre forholdene som omhandler rekursivitet, selektivitet og refleksivitet som en del av det sosiale systemet.

Ut fra intervjuene kan man rette fokuset mot disse tre forholdene. Der lærernes handlinger gir mening og en sammenheng, noe som må til for at systemet skal oppstå. Seleksjonen i kroppsøvningsfaget blir på mange måter ikke den samme som i idretten, der man i utgangspunktet står fritt til å velge om man vil delta eller ikke delta. For deretter å bli inkludert eller ekskludert av systemet.

Skolen generelt kan ikke foreta noen seleksjon. Men seleksjonen kan fremkomme som en følge av handlinger som blir gjort i forhold til den individuelle. Det er nettopp denne refleksjonen som lærerne gjør i intervjuet som kan sees på som refleksiviteten. De står utenfor den enkelte situasjonen og reflekterer over seg selv og sine handlinger.

Det sosiale systemet i seg selv består av et valg der ”noe” er valgt framfor ”noe annet”.

For å følge Tangens forståelse og tankegang i forhold til det sosiale systemet kan man si at en forutsetning for at systemet oppstår er samfunnet i seg selv.

Tangen (2004) nevner også det selvdannende system som et av kriteriene for inklusjon og eksklusjon i idretten. Sett i sammenheng med kroppsøvningsfaget kan dette stemme dersom

man ser på skolens ressurser som produseres av skolen og derav ledelsen. Lærerne kan til en viss grad ha innvirkning på dette, men det er flere faktorer som styrer inn her. Som det kommer frem i intervjuene er både tid, antall elever og ressurser med på å styre systemet. I forkant av dette kan man også legge til økonomi som en faktor for at produsentene skal få til et produkt. Dette produktet er i dette tilfellet kroppsøvingsfaget og er i sin helhet en del av et større system (samfunnet).

5.2 Lærernes forståelse av inklusjon

Informant 1: "Dolly"

For å få et overblikk av hva respondentene tenker om begrepene inkludering og ekskludering er det vesentlig å belyse dette; *"inkludering innebærer å prøve og få med alle på det som foregår, noe som krever tilpasninger. At for elevene hvor det er vanskelig å delta på det ordinære grunnlaget så krever det noen justeringer for å få inkludert dem"*.

I forbindelse med L97 kom inkluderingsprinsippet opp i skolene og Dollys tanker omkring dette prinsippet er at *"...ideelt sett er det et godt prinsipp, men det er ikke alltid ting fungerer like godt i praksis som på papiret. Fordi det krever noen ressurser som skolen ofte ikke har"*.

Informant 2: "Donald"

Donald mener inkludering inngår ved at *"jeg greier å legge til rette for ei undervisning der jeg kan vurdere alle i forhold til læreplanen og kompetansemålene"*.

I motsetning til Dolly ser Donald mer lyst på inkluderingsprinsippet i hvert fall med tanke på egen skole, på spørsmål om det er mulig å få alle inkludert; *"På vår skole ja. Vi har rammefaktorer som skal til"*. Dette gir også svar på om det er gjennomførbart.

Informant 3: "Langbein"

For Langbein betyr inkludering; *"...å få være med, være en del av noe. Tenker det motsatte betyr ekskludering. Å ikke få være med"*.

Inkluderingsprinsippet er mer todelt for Langbein, i forhold til de to andre; *"Det er mulig, men det er utfordrende å få tilpasset opplæringen på alle. Men jeg har også en opplevelse av*

at de elevene som faller fra eller synes det er vanskelig å delta... At det ikke ligger i det å bli inkludert, enten av gruppa eller av læreren. Jeg tenker ofte er det litt personlige utfordringer som står i veien. Men følelsen kan jo være av å ikke få til og da føler man seg annerledes og dermed ekskludert”.

Gjennom intervjuene kom det frem at informantene var ganske samstemte på mange områder, blant annet med tanke på elevenes inkludering og/eller ekskludering i kroppsøvfingsfaget. Dette kommer det også frem av teorien til Strømstad, Nes og Skogen (2004).

I forhold til disse informantene og deres muligheter på egen skole, så virker det som om fokuset er stort for å prøve å få alle elevene inkludert eller føle seg inkludert i kroppsøvingstimene. Da er vi inne på det med selektiv inklusjon.

Ifølge Tangen (2004) er selektiv inklusjon en prosess med deltakergjøring, hvem som deltar og ikke. Videre går dette ut på at det ikke er samfunnet som har satt disse rammene for hvem som blir inkludert og ekskludert (se kapittel 2.2). Det er heller hvordan samfunnet deler opp og skiller ut ulike områder og oppgaver som er med på å bestemme det.

Sett i sammenheng med at kroppsøvfingsfaget er en del av et samfunn med ulike skiller, områder og oppgaver, kommer det frem av inkluderingsprinsippet og tilpasset opplæring at informantene, ser på de manglende ressursene som dette skillet. Denne eksklusjonen er de da klar over etter hvordan undervisningen legges opp, fordi kompetansemålene i læreplanen må følges, noe som kan vises til disse oppgavene eller områdene som nevnes i Tangens teori (ibid.).

5.3 Handlinger og metoder som har til hensikt å inkludere elevene i kroppsøving

Informant 1: ”Dolly”

For å få en best mulig samhandling med elevene bruker man som kroppsøvfingslærer metoder i undervisningen. Dolly bruker elever der hvor elevene kan ting bedre, ”samtidig er det

vesentlig at det ikke alltid er nødvendig å bruke de beste til å vise. ... kjenne elevene og klassemiljøet. Det skal slå positivt ut for eleven”.

Ved formidling av informasjon med tanke på elevene er det ”vesentlig å vite hva man skal gjøre og hvordan man skal gjøre det. Hvis du da går halve økta før du har skjønt hva du skal drive med, da har du vel mistet noe underveis”. Etter hvorvidt Dolly fokuserer på de elevene som ikke henger med så ”kommer det an på om det er fordi det er et problem å forstå. Eller fordi du er ukonsentrert. Avhengig av hvor godt jeg kjenner deg og hva årsaken til at du ikke har fått det med deg”. For at flest mulig skal forstå informasjonen som forsøkes å bli formidlet er en vesentlig del ”... å vise og forklare i en porsjon. Kan godt hende jeg bruker elevene til å vise, mens jeg forklarer”.

Med tanke på temaene forventninger, kommunikasjon og informasjon er dette ved de fleste tilfellene bra, men så har du noen innimellom. Enkelte klasser, enkelte år. Der mener Dolly at du har en; ”kjempejobb som lærer. ...forklare for gruppa som helhet uten at du henger ut den eleven eller de elevene det gjelder”.

Skape identitet hos elevene vet ikke Dolly om hun er med på, men; ”prøver å se elevene. ...sørger for å gi et lite klapp på skulderen, tommel opp eller blikk kontakt. ...særlig for elevene som er anonyme. At du tar dem i å gjøre noe bra”.

Informant 2: ”Donald”

En viktig metode for Donald er dialog. Det å stille spørsmål og prøve og nærme seg personer. ”Gir dem veldig ofte en klapp på skuldra. På en nøytral måte. Også er jeg hyggelig. ...mer og mer bevisst på... uten å miste asymmetrien”.

Donald ser på et litt mer generelt grunnlag angående informasjon at det er ”viktig i den forstanden at skolen har konkretisert kompetansemålene, gjennom vurderingskriteriene”.

Et av hans mål for å formidle informasjonen for at flest mulig skal forstå det han vil meddele er at han ”vil ha mye aktivitet. Så jeg prøver å formidle sånt gjennom å ha mye aktivitet”.

Viktig at elevene ”... etter hvert forstår at jeg er her for å hjelpe dem til å få best mulig karakterer”.

Informant 3: "Langbein"

Når det kommer til metoder har Langbeins fokus endret seg, etter han har fått mer erfaring; *"Hva er det som virker med elevene, for å på en måte finne veien sin eller måten å gjøre ting på, uten at metoden er så bevisst for dem"*. Både induktiv og deduktiv metode benyttes da han også lager øvelser der elevene må finne en effektiv måte å gjennomføre øvelsen.

Langbein pleier på å ha en veldig god start på timen, men er ikke så god på å avslutte.

"Det har med informasjon å gjøre, det å hjelpe elevene å se tråden".

Metoden som brukes med formål om å oppnå best mulig forståelse; *"beste timene har jeg når jeg forklarer før jeg slipper dem i aktivitet"*.

Langbeins opplevelser er at man henger med den man trives med; *"på tvers av ferdigheter"*.

"Elevene er flinke til å ta vare på hverandre, uansett gruppesammensetting, til å inkludere hverandre. Det er ikke mange som tydelig viser misnøye og gir uttrykk for det".

Skape identitet gjennom å *"akkurat det å se dem. Eleven som ikke møter hos meg... få en relasjon til eleven. ...om oppmøtet er variabelt må man ta tak i det, trenger ikke begynne med det. Se eleven og skape et lite forhold før en begynner å sette krav til den"*.

Tangen (2004) er i sin teori inne på at forventninger og kommunikasjon er selve byggesteinen og byggeprosessen i sosiale systemer. Ut fra tema 5.1 kommer det frem at kroppsøving kan sees på som et sosialt system. Det at vi handler kontinuerlig på bakgrunn av det som forventes kan komme frem av informantene, da de blant annet nevner at de fokuserer på hva som virker med elevene. Lærerne gjør et bekjentskap til elevene og handler instinktivt ut fra denne observasjonen de har gjort.

Strukturer og handlinger er med på å definere hva som skal foregå i idrettssystemet, hevder

Tangen (2004). Hvordan blir dette i forhold til kroppsøvfingsfaget?

Som resultat av intervjuene fremmer alle tre informantene ulike metoder og handlinger som de bruker for å opprette og gjennomføre en økt. Blant annet ved å vise og forklare, eller ved å la elevene selv utforske og prøve seg fram. På denne måten velger lærerne en type struktur og handling som fremkommer i feltet kroppsøving, som er en del av skolesystemet.

Forventningene våre er ifølge Tangen (2004) limet som binder handlinger og oss mennesker sammen i sosiale systemer. I kroppsøvfingsfaget er mange ulike mennesker satt sammen for å gjennomføre en eller flere handlinger, sammen eller individuelt. Det fremkommer av intervjuene at elevenes forventninger er mange og ulike. Til syvende og sist vil lærerne og skolens forventninger være med å bygge opp handlingen i form av en kommunikasjon med elevene. Dette er her skolen og lærerne kan fungerer som det sosiale systemet. Utfallet vil da være at elevene står fritt til å velge om de vil innfri lærernes og skolens forventninger eller om de vil avvise disse, altså en seleksjon. Handlingen er knyttet til tidligere og kommende handlinger som eleven kjenner til i faget.

Det er her informantene synes det er viktig å la elevene påvirke faget til en viss grad. De skal i utgangspunktet medvirke, ikke bare i forhold til vurderingen, men også kunne påvirke det som foregår. Alle er enige om å prøve skape et fellesskap.

5.4 Hvilke mekanismer mener lærerne er ekskluderende

Informant 1: "Dolly"

Om det er mulig å tilpasse opplæringen for alle, så alle føler seg inkludert i timene mener Dolly dette ikke lar seg gjøre i alle timer; *"Ikke i alle timer til enhver tid, uten at det tilføres mer ressurser"*. Hun tror det ville vært lettere om det hadde vært færre elever, eller flere lærere.

I enkelte økter vil det være lettere at noen elever blir ekskludert; *"Det vil du jo på en måte være klar over når du lager opplegg, fordi du vil ha kompetansemålene i læreplanen som tilsier noen opplegg som kanskje da til dels ekskluderer noen av elevene, ikke nødvendigvis fullstendig, men noen vil sikkert føle seg mindre inkludert"*. Samtidig har klassemiljø mye å si; *"og det er det jo ikke bare du som kroppsøvlingslærer som styrer. Du har dem en gang i uka, ei økt"*.

Målet er først og fremst å gi noe kunnskap og få prøvd en del aktiviteter. *"Kanskje finner du noe du liker. For dem som er aktive på fritida... ikke noen krise om det blir borte en gymtime. ...dem som tar bussen hjem og lander i sofaen... mer vesentlig. ...hvordan motiverer du dem til videre fysisk aktivitet?"*.

På et annet plan tror ikke Dolly at den videregående skole er noe for alle elever. *"...tror ikke alle har forutsetninger, og det har noe med hvor vi har vært i køen. Det er jo ikke noe vi velger selv. Vi har ikke fått utdelt de samme evnene og anleggene"*.

En annen ekskluderende faktor er for Dolly; *"Lagspill der to av de flinkeste elevene får bestemme er en uting, det er som å be om at den eleven som alltid blir valgt til slutt, skal bli borte"*.

Informant 2: "Donald"

Donald retter fokuset mot egen skole og på grunnlag av dette gjør ressursene det slik at man kan tilpasse undervisningen godt; *"har veldig gode rammefaktorer, med veldig godt utstyr"*. Faktorene som virker inn på at eleven ikke deltar kan være *"mange"*.

"Disse konkrete, spesifikke fysiske skadene dem lar seg ordne. ...de som er litt mer bortgjemt, psykologiske saker, der er det vanskelig".

Informant 3: "Langbein"

Langbein deler Dollys syn med tanke på at dette er mulig, men; *"når gruppene blir store og større så er det utfordrende å se alle, og gi tilbakemelding til alle og ha fysisk tid til alle, så mye som en skulle ønske. Da blir det en balansegang"*. På spørsmål om det kunne vært lettere å la seg gjennomføre på en mindre skole, med tanke på hans tidligere jobberfaring ved mindre skole, tror Langbein at det vil være lettere; *"Det er mer oversiktlig rett og slett, selv om det ikke er noe problem å finne elever på en stor skole heller. Men det blir tettere bånd på en mindre skole"*.

Utfordringer som følge av at noen elever ikke deltar går på det at; *"du ønsker å prøve og hanke de inn. Ha samtaler med dem der elevene forstår at det er for deres eget beste at de får med seg alt fra videregående skole. Tilrettelegging... lage et eget opplegg, få egen garderobe, osv. Alle mulige tilpasninger der jeg strekker meg så langt jeg kan. Så er det opp til eleven å by fram noe tilbake"*.

Eksklusjonen av elever i kroppsøvningsfaget, kan som i idretten komme av flere grunner.

Hvem får delta og hvem får ikke delta? Hvem er gode nok og hvem er for dårlig?

Dette er noen av spørsmålene som rettes mot idretten i og for seg. Forskjellen fra idretten og kroppsøvningsfaget har vi vært inne på tidligere og denne preges av at kroppsøvningsfaget ikke er frivillig. Kompetansemålene kan være en ekskluderende mekanisme. Fokuset til læreren vil her ha noe å si for utvelgelsen til en eventuell eksklusjon. Her kan man trekke inn et eksempel fra læreplanen, som informantene er inne på. ”Mål for opplæringa er at eleven skal kunne utøve tekniske og taktiske ferdigheter i utvalde lagidrettar, praktisere nokre individuelle idrettar og gjere greie for treningsprinsipp for desse idrettane” (Utdanningsdirektoratet, 2006). For de som er idrettslig aktive også på fritida vil dette være inkluderende, men for de resterende vil dette kanskje føre til en eksklusjonsmekanisme. Dette og en kombinasjon av lite tilpasninger som nevnt ovenfor kan virke å være noen av faktorene.

Lærerne fremmer ulike mekanismer som kan være ekskluderende i kroppsøvningsfaget. Blant annet nevnes klassemiljø som en ekskluderende faktor. Dette kan være med under belysningen av det sosiale mennesket, der Simmel (referert i Tangen, 2004) hevder at mennesker skaper sin identitet og evne til å velge gjennom sosialiseringen. Det kan sees på som at vi former vurderinger av oss selv, ut fra at vi erkjenner å bli sett av andre. Dette kan gjenspeiles i de fleste sosiale sammenhenger, og spesielt siden kroppsøvningsfaget er et eksponerende fag der det ikke er like lett å ”gjemme” seg ned i papiret bak en pult.

Selve timen eller økta i seg selv kan være en ekskluderende faktor for mange. Her kan man trekke inn det som tidligere er nevnt om det selvdannende systemet, der elevene ikke bestemmer selv hvem som mestrer. Som informant 1 presiserer så har ikke alle de like forutsetningene for å klare ting. Men samtidig er det viktig å her påpeke at dette er noe man kan endre på ved samtaler og dialog med elevene, som lærerne er inne på.

Skolens logikk er som nevnt i teorikapittelet noe annerledes enn idrettens logikk med tanke på deltakelse og inklusjon. Dette står det skrevet i forskrift til opplæringsloven (2010) § 1-1a, *rett til fysisk aktivitet*; ”Den fysiske aktiviteten skal tilretteleggjast slik at alle elevar, utan omsyn til funksjonsnivå, kan oppleve glede, meistring, fellesskap og variasjon i skoledagen”. Dersom dette blir oppfylt og eleven blir tatt på alvor av kan det være med å redusere eksklusjonen og det er her kravet til tilpasningen kommer opp.

Lagspill kan oppfattes som en ekskluderende faktor i kroppsøvfingsfaget. Dersom man aldri mottar noen pasning i et ballspill f. eks. Her er man da tilbake til det som har med forventninger og kommunikasjon i faget. Det er dette Tangen (2004) mener er grunnelementene ved det sosiale systemet, som utgjør byggesteinen og byggeprosessen. Under lagspill nevnes også laginndeling som også kan ha noe med eksklusjon å gjøre, dersom man f. eks alltid blir valgt til slutt. Dette kan sees i tråd med det selvdannende systemet hvor man ikke får den anerkjennelsen man ønsker å oppnå gjennom sosialiseringen.

5.5 Hva kjennetegner lærernes kommunikasjon med elevene

Informant 1: "Dolly"

Kommunikasjon i forhold til lærer og elev er *"kjempeviktig, rett og slett. Fag hvor du, enkelt opplever at de blottstiller seg for hverandre. Føler kanskje at du ikke mestrer alt vi holder på med... Hva slags meldinger... Er det positivt, er det støttende"*.

"...inkludering... Lagspill... får du aldri noen pasninger eller får du noen".

Min kommunikasjon til elevene i forhold til inklusjon er *"...ei utfordring på mange måter. I forhold til oppmerksomhet, om folk følger med"*. Her er det *"ganske smart å vise og forklare. For dem som da ikke får med seg hva du sier, så har de kanskje sett hva du har vist. Sparer deg tid hvis du viser og forklarer samtidig... i stedet for å miste noen underveis"*.

Informant 2: "Donald"

Kommunikasjonen mellom lærer og elev er *"kjempeviktig. Kommunikasjon betyr jo å gjøre felles... Vi skal gjøre faget vårt felles"*. Og med tanke på kommunikasjon mellom elev og elev blir dette også gjeldende. I forhold til inklusjon er *"dialog kjempeviktig"*.

Informant 3: "Langbein"

Mellom lærer og elev ligger *"balansegangen"* i kommunikasjon i *"det å se og høre alle"*. *"Av og til løses spørsmål opp i aktiviteten... det kan hende man må ha en liten korrigerings på veien... at den veien er raskere enn forklaringen"*. I kommunikasjonen mellom elev og elev *"prøver å hindre og ta tak i disse episodene der jeg ser at elevene kommuniserer dårlig"*.

”Elevene trenger å bli bygd opp i faget... i gymtimen er det tydelig hvem som ikke får til, da trenger vi ikke forsterke det med språk. Jeg er hard med elevene i forhold til når jeg oppdager det og tar tak i det”. I forhold til elevenes inklusjon, når det gjelder kommunikasjon ”merker jeg når jeg gjør feil. ... for effektiv eller uomtenksom. Da betyr det at jeg har en sjanse til å korrigere og rette opp”.

Som nevnt tidligere i dette kapittelet er kommunikasjon og forventninger knyttet tett sammen, dersom man skal støtte seg opp under Tangens (2004) teori.

Gjennom intervjuene er lærernes fokus rettet mot viktigheten av det å ta tak i den dårlige kommunikasjonen som oppstår, der både kroppsspråk er tydelig negativt, men også språkbruken til hverandre som elever. Dette kan føre til mistriksel og i verste fall eksklusjon fra faget, siden dette er et fag der man kan oppleve at man blottstilles for hverandre, sammenlignet med et teoretisk fag. Dersom man ikke er god i matte har man mulighet til å skjule det for andre elever så man ikke blir eksponert som en ”taper”.

Men i en kroppsøvingstime kan alle se hvordan du presterer.

Lærerens kommunikasjon er vesentlig og i dette ligger det en balansegang mellom elev og lærer og i det ”å se og høre alle”, som da kan få elevene inkludert. En metode som alle informantene benytter seg av er å vise og forklare, helst samtidig for ikke å miste noen underveis. Elevene har ulike måter å få med seg ting på og da er kroppsøvingslærerne samstemte i denne metoden for at flest mulig skal få med seg formidlingen.

Sett i sammenheng med Tangens (2004) forklaringer om de sosiale systemer oppstår dette når situasjonen er dobbel kontingent. Dette betyr at både elevene og lærerne har frihet til å bestemme meningen med kroppsøvingstimen, men alle er ubestemte ovenfor hverandre. Her er det snakk om elevenes og lærernes forventninger og de ulike meningene av disse. Elevene, hver for seg, forventer at det f. eks foretas en type laginndeling, mens læreren ikke forventer samme seleksjon. Variasjon og uforutsette handlinger kan da forventes, og elevene og læreren må bygge seg inn i hverandres forventninger.

For informantene er det viktig å bruke elevenes forventninger som en form for motivasjon. Dersom du aldri kommer på lag med de du forventer eller ønsker, og dermed føler at du ikke blir sett, kan dette i verste fall bety at du ikke føler at du blir inkludert i timene på den måten du forventer.

Dersom denne oppbyggingen i hverandres forventninger ikke lot seg gjøre, ville det ikke vært mulig at læreren ble klar over elevens handlinger og at læreren da førte videre denne kommunikasjonen ved laginndelingen. Det ville ikke oppstått et sosialt system som gjør at det dobbelte kontingent kun løses gjennom kommunikasjon. Det er her en av informantene fremhever hvor stor uting det er når ”de to beste” elevene får velge lag. Dette kan føre til eksklusjon ved at det alltid er samme som står igjen til slutt. Det har med forventninger i form av kommunikasjon å gjøre.

Under kommunikasjon kommer også informasjon som alle tre informantene mente var vesentlig. Og alle tre trekker fram gode momenter for hva som er viktig med tanke på informasjonen. Blant annet å få med seg hva som skal skje, også for inklusjonens del. Dersom du ikke får med deg hva som skjer, og blir stående igjen som eneste som ikke gjør noe, kan dette bety at du føler deg utsatt. Dette har også noe med det informant 1 påpeker, elevens handlinger, hvorfor har du ikke fått med deg det læreren har sagt?

Det å kunne undervise på den måten så alle forstår informasjonen du prøver å formidle, samt prøve og trekke sammen igjen tråden på slutten av timen, med tanke på læreplanen og kompetansemålene. Hva har vi gjort og hva har vi lært denne timen? Et felles mål for alle tre er at de vil ha aktivitet og da meddele informasjonen gjennom aktivitet. Dersom informasjonen ikke forstås av elevene, har det heller ikke oppstått noen kommunikasjon mellom elevene og læreren.

5.6 Hvilke binære koder legger lærerne vekt på i forståelsen av kroppsøvfingsfaget

Informant 1: ”Dolly”

Kroppsøvfingsfaget, som andre fag i skolen, bærer preg av ulike prinsipper som faget bygger på og disse er formålspreget mener Dolly. ”...helsebiten ...i den nye læreplanen ...overtar

hele. ...jeg synes det burde være ferdighets- og mestringssak der også. ...målet er vel først og fremst å gi noe kunnskap og få prøvd en del praktiske aktiviteter. ...dem som er aktive på fritida, dem er veldig aktive. ...dem som tar bussen hjem, ...vesentlig. ...hvordan motivere dem til videre fysisk aktivitet”.

Konkurransen i kroppsøvingfaget bruker Dolly der det er passe, naturlig og der det gir noe ekstra som man ikke får uten konkurranse. ”Du kan gjøre det uhøytidelig. Legge inn tilfeldigheter. ...får du veldig ofte forskjellig respons på. De fleste klassene synes det er ålreit. ...spør litt hvor sterkt er konkurranseinstinktet”. Konsekvensene som kommer av konkurranse i kroppsøvingfaget kommer det an på hvordan du bruker det og presenterer det. ”...for elever som synes konkurranse er skummelt og opplever det som press. Hvis jeg hadde hatt konkurranse hver eneste gymsøye så kunne det vel hende du forsvant”.

Prestasjonspåvirkningen hos eleven kommer an på ferdighetene deres. ”Det er din jobb som lærer å motivere elevene til... utvikling. ...klart noe med hvordan du tolker læreplanen. At det kun er fokus på læreplanen, du må ikke nødvendigvis det”.

Informant 2: ”Donald”

Donald går mer og mer mot det at målet med faget skal bestå av å; ”være i aktivitet. At folk har glede av det”.

I forhold til konkurranse er Donalds fokus rettet mot det å tørre og vinne over seg selv. ”Det å få dem motivert til å prøve også klarer dem det, det legger jeg vekt på”.

Dersom faget blir veldig konkurranserettet, får det konsekvenser for enkelte; ”Har begynt å oppsøke de elevene og snakke med dem. Jeg har et fag som eksponerer folk veldig mye, så jeg prøver å underminere deres frykt for å bli eksponert som en taper”.

Prestasjonsfokus er positivt for; ”...disse flotte ambisiøse folkene får dette konkretisert. ...min jobb å få de som det skapes frykt hos”.

Informant 3: ”Langbein”

For Langbein er et av prinsippene som er på tur inn igjen; ”det med deltakelse, gjennomføring eller innsats. Sier noe om at for å få god helse må man trene. For å få helseeffekt... opp på et nivå der man må ta i. ...elevene lærer seg at det gir en gevinst. ...enten det er helsemessig,

karaktermessig eller mestringsmessig. Viktigste er faktisk ikke om man får til en idrett eller om man presterer, men at man trener og får ei god helse”.

Konkurransen er noe Langbein ikke benytter seg så mye av. *”Tenker innimellom at elever som er flinke må få lov til å vise seg. Innimellom så må en utfordre seg selv fysisk til det ytterste for å se hva jeg klarer”.*

”Læreplanen sier at man skal lære seg en ferdighet i en teknikk, i en idrett. Ferdigheter kommer inn og flinke elever får til og det blir tydelig at de presterer. ...får tilbakemelding. Sånn sett er idrett veldig forsterkende. I en kroppsøvingstime kommer de ganske tett og de vil være ganske forsterkende”.

Prestasjonsmessig når man tester så girer dette kanskje mange elever for da får man prøvd seg. Og den andre delen synes dette er fælt. *”...prøver å snu fokuset og si at de skal teste seg selv mot seg selv. Testen i seg selv kan være lærende, uten at man fokuserer på resultatet. ...resultatene si noe om hvor mye man får til”.*

Tangen (2004) fremmer binære koder i idretten. Dette kan si noe om kompleksiteten i kroppsøvingfaget. Det kommer frem av intervjuene med lærerne at kroppsøvingfaget kan bygge på flere koder, blant annet prestasjoner, kommunikasjon og forventninger.

I sin idrettssosiologi fokuserer Tangen (2004) på den binære koden – seier og tap. På spørsmål om informantenes fokus på samme tema, var de enige om at kroppsøvingfaget ikke var konkurranserettet. Det er opp til hver lærer å gjøre det konkurranserettet eller ikke. Men de utelater ikke konkurranse helt. Der det er nyttig og der elevene kan oppnå noe med det, er det bra å bruke konkurranse. Hovedfokuset til de alle tre informantene er at konkurransen hos elevene skal først og fremst framgå mot seg selv. Dette er noe av det Tangen (2004) får frem da han hevder at aktiviteten kan fungere som byggesteiner i det sosiale systemet, herunder kroppsøving. Dersom kroppsøvingslærerne legger til grunn for faget eller at det gjennom kommunikasjon oppfattes av elevene at faget bygger på den binære koden – seier eller tap, er dette tilfellet. Informantene påpeker at det skiller mellom de ulike klassene hvor vidt de bruker konkurranse aspektet. I noen tilfeller er dette opp til elevene å styre selv, mens i andre tilfeller kan dette være noe læreren legger opp til eller velger å ta helt bort.

I kapittel 2.4.1 hevder Tangen (2004) at de sosiale systemer er konstituert på grunnlag av mening. De ulike meningene som nevnes ut fra idretten støttes opp under læreplanen og kompetansemålene der handlinger ved kroppslig utførelse vil si at man viser seg frem. Det er på denne måten elevene vil bli vurdert i kroppsøvfingsfaget, siden dette viser til deres ferdigheter i faget. Men det er her informantene trekker fram at det er viktig at dette ikke oppstår som noen konkurranse mellom elevene, men med seg selv. Det som fremkommer fra dette er at selektiv inklusjon er det som preger inklusjonen i kroppsøvfingsfaget eller miljøet, men samtidig preger dette også eksklusjonen.

Prestasjonsfokuset nevnes også som en del av den binære koden. Resultatene er med på å fremme lærernes bevissthet av det å skape mening til den binære koden. Konkurranse aktiverer prestasjonsmotivet, hevder Brinch i sin idrettspsykologi. Dette motivet hevder seg gjennom prestasjoner, som er på en eller annen måte positivt vurdert av andre. De kulturelle omgivelsene bestemmer altså hva som er en prestasjon (Brinch, 1991). Her kommer vi også inn på det som nevnes av informantene som testing av elevene.

Forskrift til opplæringsloven § 4-3 sier noe om *grunnlaget for vurdering i fag* (2009);

”Grunnlaget for vurdering i fag er dei samla kompetansemåla i læreplanane for fag slik dei er fastsette i læreplanverket”. Dette kan sees i sammenheng med hele skoleperspektivet da standardisert testing ofte legges til grunnlag for vurdering. For å oppnå denne vurderingen og få en standpunktkarakter i kroppsøvfingsfaget må elevene oppnå de ulike kompetansemålene.

Fokuset til Tangen (2004) er i hovedsak rettet mot seier og tap som den binære koden, siden dette er en stor del av idretten. I kroppsøvfingsfaget kan man se på flere koder som er en følge av det sosiale systemet. Som det kommer frem tidligere i dette kapittelet kan blant annet forventninger, kommunikasjon, prestasjoner og lærernes handlinger ut fra dette fungere som binære koder.

Tangen (2004) hevder at dersom noen skal kunne inkluderes, vil andre ekskluderes. Dette kan jeg til dels være enig i, men kun i idrettslig sammenheng. Som nevnt i kapittel 2.2 er alle elever automatisk inkludert ved at skolen skal være for alle, og det skal også

kroppsøvningsfaget være. Men det at alle i utgangspunktet er inkludert betyr ikke at noen ikke ekskluderes, som

f. eks elever som velger å ikke inkludere seg selv ved å møte opp til timer osv.

Det er her spørsmål om hva som gjør at noen ikke møter opp, og det er her temaet frafall får betydning.

5.7 Hva mener lærerne er årsaken til frafall

Informant 1: "Dolly"

Dolly tror grunner til at noen elever ikke deltar kan være ulike ting. Men når det kommer til hennes elever; *"går det nok mye på dårlig selvtillit, dårlig selvilde i forhold til kroppsøvningsfaget. Negative opplevelser med faget tidligere. Følelsen av å mislykkes... har jo noe med ekskludering å gjøre. ...historie, foreldre som har hatt negative opplevelser med kroppsøvningsfaget. ...ikke har fått med seg at faget har endret seg.*

I hovedsak; *"det fysiske, psykiske og følelsen av å ha mislyktes og ikke tørre å vise seg fram foran andre. ...noe av frafallet kan det jo hende at de har vært med før..., også forsvinner de her hos oss. ... da kan det jo være ting jeg gjør. Klassemiljøet, mangel på inkludering fra resten av klassen i faget".*

Om det er mulig å få inkludert disse elevene i timene igjen, så *"tror det er mulig å få dem i gang, men det er ikke slik at du nødvendigvis da klarer å oppfylle læreplanen".* Da er det viktig å gjøre avtaler med elevene nevner Dolly som en faktor; *"prøve å bli med klassa som helhet i deler av timen".* Også er det de elevene som aldri kommer dit; *"avtale mellom meg og eleven. ...hvis vi jobber sånn og sånn nå så kan du bestå faget, men ...du har sagt fra deg de øverste karakterene. Fordi læreplanen sier noe om lagidretter osv."*

De utfordringer som dette har gitt; *"... kjempeutfordring praktisk. ... å få gitt dem skikkelig god veiledning og oppfølging, ... målet... få flest mulig inn sammen med klassen. Fysiske handikapp er et mindre problem. ... gjøre tilpasninger på en del ting. ...i forhold til inkludering ligger største utfordring på de som har mye negative opplevelser med faget, og som ikke vil drive fysisk aktivitet så andre ser dem".*

Frafallsproblematikken ”er for mange et resultat av at dem, eller en fortsettelse av et fravær som har vært der før videregående. ...ikke bare i kroppsøvfaget”. Dolly tror at for mange, dem som er lite motivert for videre skolegang, ville noen år med noe annet, gjerne jobb vært bra. ”... utfordring for du får ikke særlig med jobber hvis du ikke har noen utdanning. ...ideelt sett, noen år ute i jobb og bli motivert med noe mer skolegang, så kan jeg kanskje få en mer interessant jobb”. Om disse elevene da kommer tilbake til skolen tror Dolly at en del vil gjøre det, men ikke alle.

Tiltak; ” i forhold til mitt fag og prøve og motivere elever og tilpasse... å få med de elevene som kanskje ikke har vært med i faget på lange tider. ... ideelt sett så bør du jo gi dem noen oppgaver som de føler at mestrer, som de får til bedre og bedre. Men da spør det hvor sammensatt er det her problemet deres i forhold til kroppsøving”.

Informant 2: ”Donald”

Utfordringene kan være ”mange”, mener Donald. ”Det kan være historikk. ...sykdom, særlig hvis det er litt sånne følsomme sykdommer eller skader. De siste årene har det vært fokusert en del på angstproblemer også sosiale problemer.

Som kroppsøvlslærer har disse utfordringene gjort at han må sette seg inn i; ”hva det er som gjør at jeg på en måte kan få den interaksjonen med elevene. Får en dialog med dem. Og at jeg med tanke på å organisere undervisningen slik at jeg får dem med. ...ekstra ressurser, ved f. eks assistenter. ...tilpassa den eller de elevene.

Frafallsproblematikken i den videregående skole; ”Det går på historikk og det går på tradisjon. Det er på mange måter de samme årsakene. ...historisk sett, så er det nesten dukket opp nye diagnoser, nye problemer. ...før sa at en person, han er lat, så setter man en diagnose på han i dag”.

Tiltakene Donald utfører i forhold til frafallet er dialog. ”Utrolig viktig. Å nærme seg personer. Få snakke med dem”.

Informant 3: ”Langbein”

Gjennom Langbeins 15 år i skoleverket opplever han at elevene har veldig forskjellige grunner. ”... nesten like mange grunner som det er elever”.

Med tanke på frafallsproblematikken så er den videregående skole siste ledd i en lang utdanningsrekke; ”...tror utfordringene begynner før oss. Det også gi fritak... jeg synes det høres rart ut. ...heller snakk om tilrettelegging av faget. ...å innføre det 11.året. ...det er så naturlig i all opplæring og i all utdanning. ...man bør tenke stor helhet fra barne- til videregående. Hele eleven må gjennom, har han hull, så går ikke det an, da må det komme melding til videregående skole slik at elevene kan bli fanget opp tidlig”.

I forhold til tiltak; ”prøver å hanke inn de elevene som ikke får vurdering eller som er mye borte. ...snakke med eleven, treffe eleven. Da spør jeg ikke bakom, hvorfor kom du ikke forrige tirsdag. Men jeg spør kommer du på tirsdag. Slik at elevene da må fokusere på, jeg kan ikke velge det jeg gjorde i går, det har jeg valgt. Det med å lage avtaler og følge de opp, det har jeg troen på.

Ut fra intervjuene vil jeg si at flere av informantene støtter opp mot Hernes’ (2010) rapport om frafallsproblematikken i den videregående skole. Informantene ser, på samme måte som Hernes ingen nye problemer, men de problemene som tidligere har vært er i dag både mer synlige, men også diagnostisert.

I forskning om frafall fra videregående skole fremkommer det synlige momenter, som også informantene nevner. Dette er problemer som elevenes dårlige selvbilde i forhold til faget, negative opplevelser, følelsen av å mislykkes og ikke mestre. Ut fra intervjuene er den mest synlige årsaken til frafall ofte og for det meste psykiske grunner, spesielt der frafallet er varig.

Det tydelige som går igjen hos alle informantene er at utfordringene oppstår før den videregående skole. Det at elevene får fritak og at det settes inn lærere i kroppsøvingstimene nedover i systemet, for å fylle opp timene sine er bare noen av grunnene som kroppsøvingslærerne nevner i sammenhengen mellom frafallsproblematikken og eksklusjonen

i kroppsøvingfaget. Det er viktig å belyse at dette er deres syn på saken og at det ikke er henvist til noen forskning på dette området.

Tiltak som her framkommer er tilretteleggelse i stedet for fritak. Og fremme lærere som underviser i faget fordi de har en viss interesse for det. Det kommer frem i hele undersøkelsen at dersom man mestrer og presterer noe, vil man få en positiv opplevelse. Derfor sees det på som vesentlig i alle sammenhenger at man har en viss interesse for det man jobber med.

I forhold til informantene jeg intervjuet prøver de på best mulig måte å hanke inn de elevene som er mye borte eller som er i fare for å ikke få vurdering. Skape dialog, tilpasse så godt det lar seg gjøre og prøve motivere elevene til å møte opp og gjøre en innsats i kroppsøvingfaget er det kroppsøvingslærerne fokuserer på. Men de opplever at dette problemet ikke bare gjelder kroppsøvingfaget, men at det er et problem som går igjen i flere fag. Og da må det jobbes utenfor kroppsøvingfaget også.

I mange tilfeller har eleven ekskludert seg selv, men dette for en grunn, som f. eks sosiale eller psykiske problemer. Kroppsøvingslærerne nevner ulike grunner, som nevnt tidligere. For å få flest mulig til å delta tror jeg det er viktig å forebygge og behandle årsakene som ligger bak.

Ved de andre tilfellene kan det være klassemiljø eller det kan være lærer som er grunnen til eksklusjonen og da må det jobbes med disse tingene for å gjenskape et fellesskap som er tidligere nevnt. Det kan være slik at kroppsøvingslærerne klarer å få med seg frafallet tilbake i timene og da får de i hvert fall bestått i faget.

6.0 Avslutning og konklusjon

Jeg vil her fokusere på mine funn som kan være med på å besvare i hvilken grad kroppsøvlingslærerne bidrar til inklusjon/eksklusjon i kroppsøvlingsfaget.

6.1 Hovedproblemstilling

Med bakgrunn i Tangens (2004) forståelse av de sosiale systemer viser mine funn at det er mange og ulike mekanismer som fører til inklusjon eller eksklusjon av elevene i kroppsøvlingsfaget. I en sammensetting av kroppsøvlingslærernes handlinger og metoder har det fremkommet av data og teori at konsekvensene for elevenes inklusjon/eksklusjon i faget kan være blant annet elevenes egen inklusjon/eksklusjon i faget, kommunikasjon, ulike forventninger, sosialiseringen, prestasjoner og lærernes handlinger og metoder i seg selv.

6.2 Underproblemstilling 1

I hvilken grad kroppsøvlingslærerne som ble intervjuet, bidrar til inklusjon og eksklusjon i kroppsøvlingsfaget er dette fokuset mye rettet mot inklusjon. Lærers bevissthet om hvordan sosiale systemer utvikles og skapes kan bidra til å redusere eksklusjon og fremme inklusjon. Dersom noe i det sosiale systemet utelukkes, kan dette føre til eksklusjonen.

Man kan anta at grunner til denne eksklusjonen har noe med at den enkelte elev ikke føler tilhørighet til det sosiale systemet, som er kroppsøvlingsfaget. Dette kan knyttes opp mot blant annet sosialisering, forventninger og kommunikasjon, som et sosialt system.

Ressurser i form av tid og rom, samt mening vil være ekskluderende faktorer, som ikke i hovedsak fremkommer av systemet, men noe utenfor systemet. Det fremkommer da en selektiv inklusjon og dette kan også innebære flere systemer av gangen. Noe som gir utfordringer da f. eks forventninger og måloppnåelse i faget kan være krevende for mange. Herunder kommer de binære kodene som kan oppstå samtidig. Med tanke på forskjellene i den binære koden kan det være at elevene ikke forstår de binære kodene for det sosiale systemet. Og da kan man anta at det oppstår en eksklusjon i form av frafall.

6.3 Underproblemstilling 2

Frafallsproblematikken i den videregående skole skyldes mange og ulike problemer, men i hovedsak vises det en tendens til psykiske problemer, der opplevelsen av mestring mangler. Som en følge av eksklusjonen i det sosiale systemet, kroppsøving, kan man anta at de ulike faktorene som fører til eksklusjon har noe med frafallet i den videregående skole å gjøre. Men siden årsakene til frafallet er mange og sammensatte, trenger det ikke nødvendigvis å være ved den videregående skole, problematikken oppstår.

Tangens (2004) teori om idrettens system har mange likheter ved kroppsøvingfaget om man velger å se på det som et sosialt system. Men det finnes også noen forskjeller som ikke i den grad kan sees i sammenheng med idretten. Blant annet den binære koden konkurranse, preger idretten langt mer enn kroppsøvingfaget. Siden idrett er frivillig og kroppsøvingfaget er mer pliktig, blir inklusjonen og eksklusjonen noe annerledes, med tanke på prestasjoner og utvikling.

På grunnlag av at Tangens (2004) teori bygger på idretten kan jeg ikke konkludere med at det sosiale systemet finnes i skolen også. Og siden antallet informanter var lavt kan det heller ikke belyse en generalisering av mine funn. Men mine funn kan tyde på at de sosiale systemene bygger på de samme prinsipper og derav kan oppstå.

Videre forskning

Det er gjort tidligere forskning innenfor dette området, blant annet ved tidligere fordypningsoppgaver. For å utvikle denne oppgavens problemstilling kunne temaet blitt bedre belyst ved å f. eks gjennomføre intervju med elever av lærerne som var intervjuobjekter.

Undersøkelse kunne også blitt gjort på flere og ulike skoler for å se kontraster.

Samtidig kunne det vært interessant å observerte temaet for å fremme utenforstående system og prøve belyse sammenhengen sådan. Noe som kanskje ville vært mer tidkrevende.

Det er mange muligheter for å forske videre ut fra mine funn og det som allerede har kommet frem av tidligere forskning.

Referanseliste

Brinch, J. (1991). *Idrættens psykologi*. Kastrup: De Danske Skytte-, Gymnastik- og Idrætsforeninger

Forskrift om grunnlaget for vurdering i fag. (2009). *Forskrift om grunnlaget fro vurdering i fag etter opplæringsloven (2009-07-01)*. Lokalisert på,
<http://www.lovdato.no>

Forskrift om rett til fysisk aktivitet. (2009). *Forskrift om rett til fysisk aktivitet etter opplæringsloven. (2009-07-30)*. Lokalisert på,
<http://www.lovdato.no>

Galåen, A. (2008). *Frafall i den videregående skole: Det 11. skoleår – et hinder i søken etter mening*. Lokalisert 5. Oktober 2011 på,
<http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/1718/thesis.pdf?sequence=1>

Halvorsen, K. (2002). *Forskningsmetode for helse- og sosialfag: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. (2. utgave). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag AS

Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet: En innføring i samfunnsvitenskapelig metode* (5. utgave). Oslo: Cappelen Akademiske Forlag AS

Hellevik, O. (1995). *Sosiologisk metode*. (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Hernes, G. (2010). *Gull av gråstein: Tiltak for å redusere frafall i den videregående opplæring*. Lokalisert 5. Oktober 2011 på,
<http://www.faf.no/pub/rapp/20147/20147.pdf>

Holter, H. & Kalleberg, R. (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. (2. utgave). Oslo: Universitetsforlaget

Hompland, A. (2007). *Idrettens dilemmaer*. Oslo: Akilles

Lund, T., & Haugen, R. (2006). *Forskningsprosessen*. Oslo: Unipub as

Markussen, E. (2009). *Videregående opplæring for nesten alle*. Oslo: Cappelen Akademisk

Norges idrettsforbund. (2011). *Idrettspolitisk dokument*.

Lokalisert 23. April 2012 på,

http://www.idrett.no/omnif/ipd/Documents/Idrettspolitisk_dokument2011_2015.pdf

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS. (s.a.). *Personvernombudet*. Lokalisert 11.

Oktober 2011 på, <http://www.nsd.uib.no>

Opplæringslov, LOV-1998-07-17-61. § 3-1. (2011). Lokalisert på, <http://lovdata.no>

Skaalvik, E. M. (1986). *Barns oppvekstmiljø*. Otta: Tano A/S

Solstad, K. J., & Engen, T. O. (2004). *En likeverdig skole for alle?: Om enhet og mangfold i grunnskolen*. Oslo: Universitetsforlaget AS.

Strømstad, M., Nes, K. & Skogen, K. (2004). *Hva er inkludering?* Vallset: Oplandske Bokforlag og Norges forskningsråd

Tangen, J. O. (2004). *Hvordan er idrett mulig?: Skisse til en idrettssosiologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS

Utdanningsdirektoratet. (2006). *Læreplanverket for kunnskapsløftet*. Oslo: Departementet

Utdanningsdirektoratet. (2011). *Elevmedvirkning og inkludering*.

Lokalisert 11. April 2012 på,

<http://www.udir.no/Fysisk-aktivitet-i-skolen/Tema/Elevmedvirkning/Elevmedvirkning-og-inkludering/>

Vedleggsliste

Vedlegg 1: Søknad tillatelse til gjennomføring av intervju

Vedlegg 2: Informasjonsskriv søknad

Vedlegg 3: Samtykke-erklæring

Vedlegg 4: Taushetserklæring

Vedlegg 5: Intervjuguide

Vedlegg 1: Søknad tillatelse til gjennomføring av intervju

Mari Kalstad,
Ole Kjernetsveg 22, 2409 Elverum

Elverum, 06 Mars 2012.

Til
Rektor

Søknad om tillatelse til å gjennomføre intervju ved Deres skole.

Jeg Mari Kalstad er student ved Bachelor i faglærerutdanning i kroppsøving og idrett/Bachelor i idrett ved Høgskolen i Hedmark. Jeg er i gang med avsluttende fordypningsoppgave på studiet ved Institutt for idrett, avdeling Elverum ved Høgskolen i Hedmark med følgende tittel:

Inkludering og/eller ekskludering i kroppsøvingsfaget.

Hensikten med intervjuet er å finne ut hvilke konsekvenser inkludering og/eller ekskludering i kroppsøvingsfaget får for elevene.

Følgende temaer vil bli berørt:

Oversikt over tema som blir berørt i stikkordsform:

- Inkludering i kroppsøvingsfaget
- Ekskludering i kroppsøvingsfaget
- Konsekvenser av punktene over
- Frafallsproblematikken i den videregående skole

Oversikt over datainnsamlingsmetode som vil bli brukt:

- Kvalitativ metode med intervju av lærere som jobber med kroppsøvingsfaget.

I den forbindelse ønsker jeg å gjennomføre et intervju blant lærere ved Deres skole.

Jeg har underskrevet taushetserklæring og forsikrer om at alle opplysninger vil bli behandlet **konfidensielt** og i tråd med NSDs regler.

Det understrekes at deltakelse i prosjektet er frivillig. Deltakerne kan trekke seg fra prosjektet når som helst underveis i prosjektet og samtidig få allerede registrerte opplysninger om seg slettet. Jamfør vedlagte kopi av **samtykke-erklæring** som de involverte lærerne blir bedt om å underskrive før deltakelse i spørreundersøkelsen. Veileder Tor Solbakken har også underskrevet brevet, for å vise hvem fra høgskolen som er ansvarlig veileder på prosjektet.

Jeg håper på snarlig svar og positiv respons.

Med vennlig hilsen

Mari Kalstad (student)

Tor Solbakken (veileder)

Vedlegg 2: Informasjonsskriv søknad

Mari Kalstad
Ole Kjernetsveg 22, 2409 Elverum

Elverum, 06.03.12.

VEDRØRENDE INTERVJU TIL FORSKNINGSOPPGAVEN:

”Inkludering og ekskludering i kroppsøvingfaget”

Jeg, Mari Kalstad, er student ved Bachelor i faglærerutdanning i kroppsøving og idrett/Bachelor i idrett ved Høgskolen i Hedmark, Institutt for idrettsfag på Elverum. Som en del av tredje studieår er studentene pålagt å skrive en oppgave innen forskning og utviklingsarbeid rettet mot kroppsøving i skolen/den frivillige idretten.

Jeg har valgt å skrive en oppgave om: inkludering og ekskludering i kroppsøvingfaget. Oppgaven handler om å finne ut hvilke konsekvenser inkludering og/eller ekskludering får for elevene i kroppsøvingfaget. I mitt studie har jeg valgt å fokusere på den videregående skole og ta utgangspunkt i det.

I denne anledning ønsker jeg å kunne gjennomføre: intervju med lærerne.

Jeg har vært i kontakt med [redacted] hvor jeg har informert rektor om oppgavens innhold og formål, og rektor [redacted] har gitt meg tillatelse til å gjennomføre undersøkelsen. Denne søknaden er skrevet generelt og vil bli tildelt de lærere som kan være aktuelle til å delta. Jeg har underskrevet en taushetserklæring som sikrer at alle opplysninger vil bli behandlet konfidensielt og i tråd med NSDs regler. Oppgaven vil være anonym og kan på ingen måte rettes tilbake til skolen eller Deres som lærere. Verken lærere eller skole skal kunne gjenkjennes av hensyn til personvernet.

Det understrekes også at deltakelse i prosjektet er frivillig. Deltakerne kan trekke seg når som helst underveis i prosjektet og samtidig få allerede registrerte opplysninger om seg slettet. Jamfør vedlagte kopi av **samtykke-erklæring** som de involverte lærerne blir bedt om å underskrive før deltakelse i prosjektet. Tor Solbakken har også underskrevet dette brevet for å vise hvem fra høgskolen som er ansvarlig veileder på prosjektet.

Håper på positivt svar!

Vennlig hilsen

Mari Kalstad (student)

Tor Solbakken (veileder)

Vedlegg 3: Samtykke-erklæring

SAMTYKKE-ERKLÆRING

Jeg bekrefter med dette at jeg har lest informasjonsbrevet om prosjektet: "Inkludering og ekskludering i kroppsøvingsfaget" med Mari Kalstad som prosjektleder. Jeg gir mitt samtykke til å delta på prosjektet og deltar på de vilkår som er gitt i informasjonsbrevet.

Dette innebærer at jeg besvarer dette intervjuet.

Jeg er klar over at deltakelsen er frivillig og at jeg kan trekke meg når som helst samtidig som alle opplysninger om meg blir slettet. I fordypningsoppgaven blir det ikke gitt opplysninger som kan føres tilbake til meg.

.....
Dato, underskrift (deltaker)

Vedlegg 4: Taushetserklæring

Høgskolen i Hedmark

Avdeling for helse og
idrettsfag

UNDERSØKELSE I BARNEHAGE, GRUNNSKOLE OG VIDEREGÅENDE SKOLE TAUSHETSPLIKT

Med bakgrunn i kapittel 15, §15-1.i ”Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa”, kapittel VI, §20 i ”Lov om barnehager” og bestemmelsene i §13 til og med bokstav e, i «Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker», gjøres dere med dette kjent med kravet om taushetsplikt i forbindelse med opplysninger dere får kjennskap til gjennom prosjektarbeidet i grunnutdanninga.

FORVALTNINGSLOVENS TEKST:

§13¹ (taushetsplikt)

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan, plikter å hindre at andre får adgang eller kjennskap til det han i forbindelse med tjenesten eller arbeidet får vite om:

1. noens personlige forhold, eller
2. tekniske innretninger og framgangsmåter samt drifts- eller forretningsforhold som det vil være av konkurransemessig betydning å hemmeligholde av hensyn til den som opplysningen angår.

Som personlige forhold regnes ikke fødested, fødselsdato og personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted, med mindre slike opplysninger røper et klientforhold eller andre forhold som må anses som personlige.

Kongen² kan ellers gi nærmere forskrifter om hvilke opplysninger som skal regnes som personlige, om hvilke organer som kan gi privatpersoner opplysninger som nevnt i punktumet foran og opplysninger om den enkeltes personlige status for øvrig, samt vilkårene for å gi slike opplysninger.

Taushetsplikten gjelder også etter at vedkommende har avsluttet tjenesten eller arbeidet.

Han kan heller ikke utnytte opplysninger som nevnt i denne paragraf i egen virksomhet eller i tjeneste eller arbeid for andre.

Jeg er kjent med overnevnte bestemmelser.

Mari Kalstad

FLK3

NAVN - klasse

¹ Tilføyet ved lov av 27 mai 1977 nr 40. Endret ved lov av 11 juni 1982 nr 47.

² Justisdepartementet iflg. res. 16 des 1977.

Vedlegg 5: Intervjuguide

Informasjon om intervjuet: Temaet for min FOU-oppgave er inkludering og ekskludering i kroppsøvfingsfaget. Og hvilke konsekvenser kroppsøvfingslærernes handlinger og metoder har for inkluderingen og/eller ekskluderingen av elever i kroppsøving. Herunder kommer frafallsproblematikken i den videregående skole. Jeg kommer til å bruke all informasjon som jeg mottar som anonymt og dette gjelder også taushetsplikt.

Informasjon om diktafon: For å sikre mest mulig riktig gjengivelse av samtalen. Intervjuet vil skrives ut på bakgrunn av notater og diktafon. Om ønskelig kan jeg sende deg kopi av intervjuet for gjennomlesning og redigering. Etter dette vil tapen slettes.

Bakgrunnsspørsmål: Kjønn? Alder? Stillingsbetegnelse? Hvor lenge har du vært i jobben? Hva slags utdanning har du? Din faglige bakgrunn?

Spørsmål relatert til hovedtema:

1. Først vil jeg bare avklare hva du som faglærer i kroppsøving legger i begrepene inkludering og ekskludering?

Historisk sett dukket inkluderingsprinsippet opp i skolene under forarbeidet til L97. Dette er jo med på å bygge opp under tilpasningsprinsippet som sier noe om at opplæringen skal være inkluderende for alle uansett evner og forutsetninger.

2. Hva tenker du, som faglærer i kroppsøving, om inkluderingsprinsippet som skolen har fastsatt gjennom læreplanen? Er det mulig?
3. Ser du på dette som mulig å la seg gjennomføre? Å tilpasse opplæringen for alle, så alle føler seg inkludert i timene dine.
4. Hvilke muligheter har du for å tilpasse timene dine for absolutt alle elevene dine?

Deltakelse: Elevene i kroppsøvfingsfaget har all rett og en plikt til å delta i undervisningen.

5. Hva er det som da gjør at noen elever ikke deltar? Hvilke grunner har elevene til ikke å delta?
6. Hvilke utfordringer har dette gitt deg som faglærer?

7. Hva mener du er viktige prinsipper som kroppsøvningsfaget bygger på?

I kroppsøvningsfaget må man benytte seg mye av samhandling/samarbeid.

8. Hvilke metoder benytter du deg av for å få en best mulig samhandling med elevene?

9. Når du går til en time der du skal ha en hvilken som helst klasse i kroppsøving, hvordan forbereder du deg til det som kommer/skal skje? Er det enkelte klasser du må forberede deg bedre til?

Med tanke på oppmøte, deltakelse, aktivitetsnivå.

10. Hvilke forventninger har du til elevene omkring disse temaene?

Det ligger mye forventninger til kroppsøving og temaene i faget, både fra lærer og elevs ståsted.

11. Hva tror du forventninger i faget har å si for samarbeidet, utbyttet og inklusjonen i faget, sett fra ditt ståsted som faglærer?

12. Sett fra elevenes ståsted, hvilke forventninger tror du de har i faget? Med tanke på deltakelse, samarbeid, utbytte og inklusjon.

Et annet tema som er sentral i kroppsøvningsfaget er kommunikasjon, med tanke på samarbeidet og kommunikasjonen som lærer og elev må ha i kroppsøvingstimene.

13. Hvor viktig og relevant ser du på kommunikasjonen mellom lærer og elev og elev og elev?

14. Hva tenker du om din kommunikasjon til elevene i forhold til inklusjon?

Informasjon er relevant til faget på mange måter. Med tanke på forståelse.

15. Hvor vesentlig syns du informasjon i kroppsøvningsfaget er med tanke på elevenes utbytte og forståelse?

16. Hvordan formidler du informasjon til elevene for at flest mulig skal forstå det du vil meddele?

17. Hvor viktig er det for deg at alle elevene forstår informasjonen før du eventuelt starter aktiviteten?

Inkludering og ekskludering i kroppsøvningsfaget har mange påvirkningseffekter.

Blant annet gjennom de overnevnte, kommunikasjon, forventninger og informasjon.

18. Hvordan opplever du at elevene generelt inkluderer hverandre på de overnevnte punktene?

19. Hvordan legger du opp timen med tanke på fokuset inkludering? Er dette noe du vektlegger og tenker nøye over før starten av timen?

I kroppsøving skal opplæringa medvirke til at elevene er i aktivitet og tilegner seg kunnskap om de ulike idrettene og virkningen av den fysiske aktiviteten, og hva denne gjør med kropp og selvbilde (L06). Herunder bygger mye i kroppsøvingsfaget på seier og tap.

20. Hvilke tanker gjør du deg rundt det at kroppsøvingsfaget kan være konkurransepreget (med tanke på de ulike idretten)?

21. Hvorvidt tar du med deg konkurranse inn i faget og bruker dette som en faktor?

22. Hvilke konsekvenser får dette for elever med tanke på deltakelse?

Prestasjoner i kroppsøvingsfaget er en vesentlig del med tanke på læreplanen og bestemmelser om at ferdigheter skal ha betydning.

23. Hvorvidt mener du prestasjoner er med på å påvirke elevene positivt og negativt?

Vi som mennesker skaper identitet og evne til å velge gjennom sosialisering. Ved å bli anerkjent, akseptert og sett – viktig for selvbilde.

24. Hvilke verdier bygger du på sosialiseringen med elevene?

25. Hvordan er du med på å skape identitet hos elevene? Føle at de blir sett.

26. Hvilke tiltak gjør du som faglærer for å sørge for at alle opplever at de blir sett av deg?

Det er forsket mye på frafallsproblematikken i den videregående skole. Det er blant annet påvist at høyt fravær bringer med seg faglige problemer og i neste omgang en fallende opplevelse av mestring.

27. Hvilke tanker har du om frafallsproblematikken i den videregående skole?

28. Hvilke tiltak gjør du for å forebygge frafallsproblematikken?

29. Hva er de ulike grunnene til frafall i kroppsøvingsfaget?

Jeg takker deg for velvillig samarbeid.